

О. М. Максимець

***АКАДЕМІЧНЕ ПИСЬМО
(ПРАКТИКУМ)***

2023 р.

УДК. 811.161.2 (075.8) (076.5)

Максимець О. М. Академічне письмо. Практикум. Кам'янець-Подільський, 2023. 71 с.

Рецензенти:

Барбанюк О.О., кандидат філологічних наук, завідувачка кафедри германських мов і зарубіжної літератури Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Гуменюк І.І., кандидат філологічних наук, завідувачка кафедри іноземних мов Закладу вищої освіти «Подільський державний університет»

Затверджено науково-методичною радою Закладу вищої освіти

«Подільський державний університет»

(протокол від 24.05.23 року №)

Методичні рекомендації призначені для здобувачів вищої освіти і спрямовані на допомогу в засвоєнні знань та формуванні компетентностей з дисципліни «Академічне письмо». Подано плани практичних занять, перелік теоретичних питань для обговорення. Практична частина містить завдання, виконання яких допоможе студентам сформувати вміння й практичні навички комунікативно виправдано користуватися засобами мови для створення відповідних зразків академічного письма, зокрема й академічного есе. Запропоновано рекомендації щодо самостійної роботи для здобувачів вищої освіти, теми наукових доповідей і повідомлень, перелік джерел, рекомендованих для опрацювання.

Зміст

Основні засади академічного письма.....	4
Академічна доброчесність – це запорука якісної освіти та сталого розвитку.....	12
Авторське право. Правила використання об’єктів інтелектуальної власності.....	15
Плагіат як порушення академічної доброчесності.....	16
Цілісність академічного тексту. Академічне есе як один із жанрів академічного.....	18
Наукова стаття як самостійний науковий твір.....	23
Технології генерації та організації ідей.....	28
Академічний текст як система.....	33
Логіко-синтаксичні труднощі академічного тексту.....	36
Культура оформлення наукового тексту: цитування й покликання.....	38
Культура оформлення наукового тексту: укладання бібліографії.....	38
Наукова доповідь як різновид публічного виступу.....	39
Додатки.....	48
Рекомендована література.....	69

Практична робота 1

Основні засади академічного письма

Теоретична частина

Розгорнуте обговорення основних положень теми:

1. Що таке академічне письмо?
2. Що передбачають металінгвістичні вміння і навички?
3. Які вміннями треба для успішного опанування академічним письмом?
4. Які складові тривимірної моделі Б. Гріна?
5. У чому суть поглибленого читання, аналітико-критичного читання, переглядового читання?
6. У чому полягає суть концепції «персональний процес – практика – публічний продукт»?
7. Чому розвиток критичного мислення важливий для створення авторських оригінальних академічних текстів?

Практична частина

Завдання 1. Проаналізуйте студентські тексти з точки зору тривимірної моделі Б. Гріна. Які площини наявні у текстах?

Сортування сміття - порятунок екології

«Крокуючи європейським шляхом, на жаль, Україна має безпрецедентні показники для Європи, щодо занадто збільшених масштабів утворення та накопичення сміття, яке в свою чергу засвідчує про загрозливий стан, щодо екологічної ситуації у нашій країні. Якщо базуватися лише на територію нашої держави, то понад 250 тисяч га багатой на родючість української землі відведена для звалища сміття, яке не встигає перегнивати.

Та на жаль, проблема сортування, або ж ще більше переробки сміття, для пересічного українця – не є новиною. А точніше, не є загальноновживаною звичкою у нашому менталітеті.

Забруднення навколишнього, власне українського середовища, являє собою досить нагальну проблему, щодо вирішення якої, ми досить кульгаві. Згадати

лише особливості туристичного міста Львів, яке потерпало від смороду зі сміттєзвалищ, і певний час, так зване «місто мрій» тонуло у власних відходах.

Ми повинні розуміти, що несортоване сміття, яке не має подальшої переробки, накладає на кожного з нас провину, щодо порушення одного з основних екологічних законів – це кругообігу речовин у природі. Адже, класифікуючи відходи за терміном їх перегнивання, і всмоктування усіх шкідливих речовин у «матінку землю», ми не лише матимемо загрозливі цифри, а й наступні покоління мають змогу отримати великий бонус, у вигляді помсти тієї самої «матінки», яка мутуватиме за рахунок того, що ми вкладаємо в неї нині.

Тож, якщо замислитися, термін перегнивання певного виду сміття, яке у свою чергу можна переробити, коливається від місяцю до тисячоліття. Та чи не простіше буде почати з себе, і нав'язати собі звичку до сортування, задля покращення свого життя та життя своїх нащадків?! Адже завдяки розвитку нашої цивілізації, та задля порятунку екології, взаємозаміщення певних видів відходів, покращить стан екологічної ситуації, та життя в цілому.

Якщо дивитися на сміттєво-обробну картину з боку, то можна побачити, що новий папір або ж певні види тканини ми отримуємо зі звичайної макулатури, яку колись, на конкурсній основі здавали у школі, і змагалися за більшу кількість кілограмів. Люди дотепер не розуміють, що такі змагання влаштовувались не задля забави, а тому, що звичайна макулатура на сміттєзвалищі перегниватиме понад 2-ох років.

Що стосується пластику, то його творець Олександр Паркс, навряд задумувався у 1862 році про термін перегниву в 150-200 років. Ви навіть не уявляли собі, що переробивши пластик, можна отримати звичайнісінький одяг, так званий- напівсинтетичний; нові меблі, які звісно поступаються дерев'яним, але не гниють, не поїдаються жуком, не псуються від погодних умов; канцтовари- все чим користується сучасний школяр вироблено з переробленого пластику; і найцікавіше, що Голандія, яка вже давно користується звичкою переробки сміття, створила дорогу з пластику.

Якщо говорити про вторинне скло, яке понад тисячоліття буде залишатися у надрах землі, або ж море буде точити його перетворюючи на гарні камінці, то немає нині нічого важкого у його переробці і користі у створенні нової сировини. Подрібнивши, переплавивши, змішавши з елементами таблиці Менделєєва, яку ми вчили ще у школі, можна створити зовсім новий продукт споживання.

І, звісно ж органіка, якої мабуть найбільше, бо продукти харчування – є невичерпною складовою життя кожної людини, може слугувати на благо, а не на руйнацію.

Ми не замислюємося, над проблемою глобально, адже звикли жити тут і зараз, зручно і невибагливо. Але...якщо хоч трохи відійти від традиції «Моя хата з краю, я нічого не знаю...», і заглибитися у це питання, ми можемо не просто говорити, про прийняті з 1 січня 2018 року законопроектів про сортування сміття, а й долучитися до їх виконання починаючи особисто з себе. Тож, беручи не один пакет сміття, а як мінімум три давайте, крокувати у світле, а головне чисте майбутнє»

Психологічна магія реклами

«Здавалося б, чим можна здивувати сьогоdnішнього споживача? Сучасний ринок перенасичений асортиментом і набридливої рекламою. Сконцентрувати увагу на чомусь одному стає важче. Оскільки маркетинг розвивається стрімкими темпами, його розвиток привело до психологічним прийомам. Чи можливо, що психологічні трюки стали єдиним способом зачепити увагу споживача? Чому б і ні? Якщо розібрати будь-яку рекламу, то можна легко переконатися в тому, що це і є справжнє мистецтво психології в логічно вибудованої послідовності.

Фахівці стверджують, що реклама здатна змінювати поведінку і світогляд людей, вона ж і є потужним маніпулятором. За сьогоdnішній день ця проблема вивчається такими вченими як Федотова Л.Н., Титаренко О.О., Володимирський В.В, Власов П.К.

За своєю природою людина не може контролювати свої органи чуття. Метою впливу є заміна стану, який був до перегляду реклами. У рекламній діяльності, вплив на людину здійснюється саме через них. Деякі кольори, які використовують в рекламі, впливають на зір, тим самим дратуючи рецептори і викликаючи стомлюваність. Такий стан обумовлено коли при змішуванні кольорів виходить сірий колір. Також важливу роль відіграють яскравість, насиченість та відтінки кольорів, вони сприяють на якість впливу. Що стосується озвучування реклами, то голос повинен бути з приємним тембром, викликати приємні емоції, таким чином підвищуючи ефективність рекламного ролика.

Дослідження вчених показують, що інтереси у кожної людини дуже різні, і буває так, що наявність одних інтересів заміщає інші. У різних верств населення різні можливості і підходи до своїх бажань і покупці бажаного. Для того, щоб спонукати людину до покупки певного товару, потрібен не тільки мотив: товар має включати в себе якості які задовольняють потреби людини в повному обсязі. Виділяють три фактори, які можуть вплинути на споживача при покупці товару: необхідність товару, його привабливість, можливість покупки.

Реклама має і негативні моменти, такі як нав'язування помилкових цінностей, які спрямовані виключно на споживання. Розуміння того, що неможливо купити все, призводить людей до стресів, поганого настрою і появи комплексів. Без сумнівів це дуже сильний психологічний момент, завдяки якому споживач з легкістю піддається маніпуляціям. Реклама викликає у людей позитивні емоції, які впливають на настрій і поведінку споживачів. Надалі ці емоції будуть асоціюватися з конкретною маркою і викликати відповідну реакцію. Чуттєві реакції можуть бути позитивними або негативними, такі почуття можуть називатись «емоційними реакціями». Фахівці рекламної сфери та маркетологи стверджують, що реклама яка не подобається, згодом може стати ефективною. Пояснюється це тим, що негатив по відношенню до реклами не поширюється на продукт, а навпаки підвищується увагу і стимулюється

обробка інформації. Також у рекламі рекомендується використовувати гумор, завдяки йому слухачів можна відволікти від пошуку контраргументів, запам'ятовуванню змісту також сприяє гумор.

У деяких рекламних зверненнях використовують відчуття страху. Це робиться для того, щоб застерегти людину від дій, які можуть завдати шкоди власному здоров'ю або втратою власності. Існує і неусвідомлений страх, він пов'язаний із психологічними чи соціальними мотивами – втрата роботи, рідних, друзів, становища в суспільстві. У цьому випадку така реклама стимулює до придбання необхідних засобів безпеки (ліки, страхові поліси). Наприклад, це може бути реклама проти СНІДу.

Отже, можна зробити висновок, що ефективною рекламою вважається та, в якій враховано всі психологічні аспекти, бажання споживачів і що саме викликає потребу придбати той чи інший продукт. Важливо вміти використовувати найтонші особливості психології людини. Реклама це не тільки джерело інформування про товари і послуги, головна мета криється якомога скоріше і найдорожче продати товар. Як би там не було, але на сьогоднішній день реклама несе негативний вплив на людство. У зв'язку з цим необхідно вміти ставити внутрішні бар'єри від сприйняття реклами, піднімаючи власний рівень усвідомлення, при цьому реально оцінюючи почуте і побачене. Також контролювати перше враження та емоційну хвилю від побаченого або почутого, вчасно аналізувати і робити висновки, щодо вартості придбання якоїсь продукції».

Завдання 2. Прочитайте запропонований фрагмент тексту. Доведіть (або спростуйте!) його належність до наукового стилю. Визначте підстиль, жанр. Виокремте нову інформацію про академічне письмо як один із різновидів наукового (академічного) спілкування. Висловіть власні міркування, зокрема щодо змістового наповнення, технічного й мовностилістичного оформлення опрацьованого матеріалу. Прокоментуйте, як ви розумієте поняття «первинні», «вторинні» та «змішані документи».

Як зауважує В. Лутовинова, в інформаційній сфері функціонують первинні (науковий звіт, стаття, монографія, підручник), вторинні (анотація, реферат, огляд, фактографічна довідка) та змішані документи (аналітичні та прогностичні огляди). Поняття «академічне письмо» певною мірою є калькою з англійського *scientific writing*, проте воно вже добре вкорінилося в глосарії української науки. Зарубіжні дослідники визначають «академічне письмо» як чотири «П»: персональний продукт, процес та практика. Науковий текст розглядають як продукт, практику письма – як тривалий індивідуальний досвід, а процес написання – як безпосередню роботу «пером на папері» або клавішами на клавіатурі. Утім, як зазначає Н. Колесникова, єднальною ланкою цієї системи є саме слово «персональний», тобто особистий, індивідуальний.

Викладання академічного письма передбачає, насамперед, оволодіння студентами індивідуальними навичками перекладу, складання рефератів, повідомлень, анотацій, підготовки доповідей, обґрунтування власних наукових досліджень тощо. Ще до того моменту, коли студент перейде до власне письмової діяльності, він має засвоїти навички академічного читання, тобто читання з освітньою метою. Залежно від практичної мети читання може бути ознайомчим, поглибленим і перекладацько-реферативним.

Опрацювання текстів має сприяти формуванню в студентів досвіду так званого «гнучкого» читання, при якому стратегія змінюється відповідно до змін завдань читання: на початковому етапі необхідно отримати інформацію з текстового джерела, на наступному – дослідити та переробити її для подальшого наукового пошуку.

Головне завдання викладача на початковому етапі навчання іноземної мови полягає в тому, щоб навчити студента швидко «схоплювати» загальний зміст практично будь-якого досліджуваного тексту. Викладач пояснює студентам різницю між різними видами читання, вчить їх самостійно обирати тип читання та використовувати окремі види читання або поєднувати їх відповідно до мети. Першочергового значення надають розвитку навичок швидкісного читання. Мовні завдання виконують у повному обсязі лише на початковому етапі, під

час подальшого опрацювання текстів студент повинен самостійно засвоїти максимум текстової інформації (не менше ніж 70%). Успіх першого наближення до тексту багато в чому залежить від словникового запасу, а також від уміння студента вдумливо й швидко аналізувати лексику, з'ясовувати значення слів за контекстом. Тому на цьому етапі важливо приділяти увагу способам визначення контекстуального значення слів і словосполучень. Значну роль відіграють і завдання, спрямовані на аналіз граматичної структури тексту: фразеології, речень, абзаців, визначення зв'язків між різними структурними одиницями тексту. Під час розгляду частотних для медичної літератури граматичних явищ необхідно особливо наголошувати на практичному використанні цих моделей, виокремлювати синонімічні патерни, відпрацьовувати цільові граматичні моделі на матеріалі медичних термінів.

На наступному етапі до опрацювання навичок ознайомчого читання (певна швидкість читання, опора на відомі елементи, розуміння внутрішньотекстових зв'язків) додаються завдання, спрямовані на вилучення інформації. Узагальнення інформації, складання плану, викладення змісту у формі переказу – усе це сприяє підвищенню якості оволодіння мовним матеріалом. На етапі вдумливого читання спочатку виконують завдання на ознайомлення із загальним змістом, потім аналізують фрагменти, що ускладнюють розуміння змісту всього тексту.

Академічне письмо має стати наступним за академічним читанням етапом аналітико-синтетичного обробки інформації, що міститься в тексті: інформація підлягає оцінюванню, зіставленню, узагальненню. Студент має подати інформацію у вигляді, що відповідає конкретним інформаційним запитам користувачів. Формування навичок аналітико-синтетичної обробки інформації передбачає виконання комплексу завдань, зокрема: вивчити зміст тексту, скласти план, визначити в тексті необхідний мовний матеріал, обговорити підготовані анотації, реферати та переклади.

Сучасні підручники пропонують різноманітні стратегії та алгоритми швидкісного осягнення загального змісту тексту. Перш за все, йдеться про

формальні ознаки тексту, такі як: а) графічні маркери, що позначають тему, зокрема: назву, підзаголовки, картинки, графіки, підписи рисунків тощо; б) тип тексту: вірш, газетна стаття тощо; в) вказівка на адресата та автора тексту; г) ключові повторювані слова; д) наявність у тексті цифр і числівників; е) наявність у тексті інтернаціоналізмів або власних назв. Пропонується з'ясувати значення незнайомих слів за контекстом або відомими частинами слова, звертати увагу на сполучники або сполучні слова, прийменники, що пов'язують частини речень, цілі речення й частини тексту між собою (вказують на час, обґрунтовують причини, називають мету, повідомляють умови тощо). Аналіз текстових одиниць є не менш корисним у процесі визначення загального змісту тексту: а) на рівні слова: впізнавання слів-інтернаціоналізмів, однокореневих слів, розпізнавання значення складних слів; б) на рівні пропозиції: жирний шрифт, цифри, заперечення, розділові знаки, знак точки та питання; в) на рівні тексту: з'ясування чинників, що характеризують текст як єдине ціле, тип тексту, спосіб фрагментації тексту, виділення основних питань у тексті, виявлення та розпізнавання текстових зв'язків, що вказують на аргументацію, впізнавання та визначення посилань у тексті, маркування мовних реєстрів. На етапі узагальнення отриманої інформації важливу роль відводять її оформленню в зручну для практичного використання форму у вигляді анотацій, рефератів, конспектів та перекладів (Сазанович Л. В. Формування навичок академічного письма на заняттях з англійської мови в медичному ВНЗ).

Завдання для самостійної роботи.

1. Підготуйте доповідь на тему «Традиції академічного спілкування та міжнародний досвід».
2. Складіть таблицю до теми «Загальна характеристика наукового стилю», у якій зазначте сферу використання, призначення, загальні ознаки, мовні особливості, тип мовлення та функції зазначеного стилю.

Практична робота 2

Академічна доброчесність – це запорука якісної освіти та сталого розвитку

Теоретична частина

Розгорнуте обговорення основних положень теми:

1. Що розуміється під поняттям академічна доброчесність? Чому академічна доброчесність є запорукою якісної вищої освіти?
2. Що включає поняття академічна культура? Які є функції і складові академічної культури?
3. Що таке академічна нечесність? Які існують методи запобігання академічної нечесності?

Практична частина

Завдання 1. Скільки існує ключових цінностей академічної доброчесності?

Зробіть співвідношення назв чесноти з її описом.

Чесність	А	Вимоги та очікування результатів роботи є чіткими та прозорими. Оцінювання має бути прозорим
Довіра	В	Здатність відстояти ключові цінності академічної доброчесності та власне перейти від слів до дій і є сміливістю
Повага	С	Кожен учасник навчального та наукового процесу несе відповідальність за його цілісність
Справедливість	Д	Науковий та освітній процес – це взаємодія, під час якої усі учасники повинні з повагою ставитись до робіт одне одного. Повага в академічному середовищі повинна бути категорією взаємною
Відповідальність	Е	Основа основ навчання та викладання і надання освітніх послуг. Саме завдяки чесності можлива реалізація усіх наступних ключових цінностей

Сміливість	F	Чеснота, що розбудовується на діях, а не на словах і означає, що усі учасники наукового процесу не бояться ділитись думками та ідеями. Теж саме стосується освітнього контексту, коли викладачі ставлять чіткі вимоги до робіт студентів та чесно їх оцінюють
------------	---	---

Завдання 2. Прочитайте запропонований фрагмент тексту. З'ясуйте його основну ідею. Установіть, яку роль відіграють відповідні міркування для організації процесу академічного письма. Подайте власне трактування термінологічного словосполучення «академічна чесність». Оприлюдніть своє бачення проблеми і можливі шляхи її розв'язання з позицій представника університетської (академічної) спільноти.

Серйозні проблеми з етикою, ціннісними настановами, культурою мислення і поведінки, що проявляються на усіх рівнях суспільного життя є підставою для зростання уваги та усвідомлення необхідності практичних дій в сфері утвердження академічної чесності в системі освіти України.

Чесність не може вижити в атмосфері, в якій нечесність не тільки толерується, але й вітається. Навіть найкращі, інтелектуально незалежні студенти можуть бути дезорієнтовані і страждати в деморалізованому оточенні, коли вони бачать, що успіху в навчанні та дослідженні легше досягти шляхом обману, ніж чесною працею. Відданість академічній чесності має принципово важливе значення для будь-якого відкритого і демократичного суспільства. Вона вимагає, щоб студент, викладач, дослідник почували себе абсолютно вільними від руйнівного впливу академічної корупції та консерватизму. Тільки у такій атмосфері відкритого і чесного висловлення своїх думок можна досягти реального інтелектуального і матеріального прогресу. Проте, академічна доброчесність передбачає не тільки академічну свободу, але й відповідальність за кожне висловлене судження, оцінку, будь-який здійснений людиною вчинок. Вона забезпечує отримання якісних знань і пропонує свого роду модель мікро-суспільства відкритого типу, здатну суттєво впливати на макросвіт.

Увага до цих питань зумовлена також усвідомленням низької довіри до українських інститутів освіти та скепсису щодо їхньої якості на міжнародному рівні. Такий стан справ породжений широкою практикою корупційних стосунків в академічному середовищі та знеціненням питомої ваги суверенності університету. Реально протистояти йому можна лише тоді, коли в цей процес послідовно, крок за кроком буде включатися все більше людей, які розуміють, що це під силу кожній людині; потрібно лише це усвідомити та мобілізувати власні морально-вольові якості.

Модернізація української освіти висуває сьогодні на перший план потребу ретельного переосмислення тієї унікальної реальності, якою є навчальний заклад. Діяльність академічного співтовариства може бути ефективною тільки в тому випадку, якщо вона спирається на певний комплекс цінностей, які об'єднують дуже різних осіб в одну команду і надають сенсу їхній спільній діяльності. Академічна чесність в цій ситуації суттєво впливає на формування спільних підходів до організації праці, визначення посадових компетенцій та довіри, процедур прийняття рішень, сприйняття та розв'язання конфліктів тощо. Університет, артикулюючи через своїх вихованців етичні та раціональні критерії, покликаний вносити розумність та моральність у людське життя (Дойчик М. Академічна чесність: данина моді чи життєва необхідність? Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. Київ ; Таксон, 2016. С.94–95).

Завдання 3. *На сучасному етапі розвитку університетської освіти спостерігаємо чимало спроб «осмислити етичне підґрунтя інституційної трансформації вітчизняних закладів вищої освіти XXI сторіччя». Висловіть власні міркування щодо необхідності формування серед так званої вітчизняної академічної спільноти академічної грамотності й академічної доброчесності.*

Завдання для самостійної роботи

Опрацюйте «Положення про академічну доброчесність та етику академічних взаємовідносин у закладі вищої освіти «Подільський державний університет»

<https://www.pdatu.edu.ua/images/public-info/polacdobrochesnist.pdf>

Практична робота 3

Авторське право. Правила використання об'єктів інтелектуальної власності

Теоретична частина

Розгорнуте обговорення основних положень теми:

1. Що Ви розумієте під поняттям авторське право?
2. Що виступає об'єктом авторського права?
3. Що Ви розумієте під терміном «право інтелектуальної власності»?
4. Яка система органів інтелектуальної власності в Україні?
5. Що належить до об'єктів інтелектуальної власності?
6. Яка існує система органів управління у сфері охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності в Україні?

Практична частина

Завдання 1. Порівняйте систему органів інтелектуальної власності в Україні та в європейських країнах (одну на вибір), спільне і відмінне оформіть у вигляді презентації чи доповіді.

Завдання для самостійної роботи.

Продумайте відповіді на такі ситуаційні завдання:

1. Світлана, студентка четвертого курсу, досить добре знає англійську мову. Під час опрацювання літератури для написання своєї курсової роботи, вона побачила, що відомий український науковець без особливих змін подав матеріали канадського вченого як свої, навіть не згадавши його прізвища. Чи має Світлана реагувати на це? На чію наукову працю вона має посилатися під час написання курсової роботи?

2. Для написання магістерської роботи Сергій має намір використати курсову роботу, яку писав на третьому курсі. Матеріали його курсової роботи були опубліковані в студентських збірниках наукових праць. Як на вашу думку, чи це не буде самоплагіатом?
3. Людмила хоче взяти участь у II етапі Всеукраїнського конкурсу наукових робіт, подавши на нього частину своєї бакалаврської роботи. Чи можна трактувати це як прояв академічного шахрайства?

Практична робота 4

Плагіат як порушення академічної доброчесності

Теоретична частина

Розгорнуте обговорення основних положень теми:

1. Що називається плагіатом?
2. Які існують різновиди плагіату?
3. Як Ви розумієте, що таке дослівний плагіат, мозаїчний плагіат, рерайт, компіляція, фальсифікація, реплікація, републікація?
4. Які є основні засоби протидії плагіату?
5. Які закони регулюють запобігання академічного шахрайства?
6. Як різновиди дисциплінарних покарань вам знайомі?
7. Що таке самоплагіат?

Практична частина

Завдання 1. *Прочитайте подану інформацію, проаналізуйте тлумачення академічного плагіату, знайшовши спільні і відмінні ознаки.*

«За Терезою Фішман, академічним плагіатом є академічна поведінка, «яка характеризується такими п'ятьма кумулятивними ознаками: «коли певна особа (1) використовує слова, ідеї чи результати праці, (2) що належать іншому визначеному джерелу чи людині (3) без посилання на джерело, з якого вона була запозичена, (4) у ситуації, в якій правомірно очікується вказування

авторства оригіналу (5) з метою отримати певну користь, пошану, вигоду, які не обов'язково мають бути грошового характеру».

У Стенфордському університеті академічним плагіатом називають «використання без надання обґрунтованого та належного цитування або визнання автором чи джерелом оригінальної роботи іншої людини незалежно від того, чи є ця робота кодом, формулою, ідеєю, мовою, дослідженням, стратегією, текстом тощо».

Єльський університет розглядає академічний плагіат як «використання чужої роботи, слів або ідей без посилань».

Кембриджський університет називає академічним плагіатом «подання як власної праці незалежно від наявності наміру обманювати, роботи, яка частково чи цілком запозичена з чужої праці без належного посилання».

Національний науковий фонд США називає академічним плагіатом «привласнення чужих ідей, методів, результатів або слів без оформлення належного цитування».

«Академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства».

«Плагіат академічний – навмисне відтворення викладачем, докторантом, аспірантом або студентом у науковій публікації в паперовій або електронній формі чужого твору, опублікованого на паперовому або офіційно оприлюдненого на електронному носії, повністю або частково, під своїм іменем без посилання на автора».

Завдання 2. Користуючись різними сервісами онлайн перевірки на плагіат:

а) перевірте власні тексти (тези, статті, есе); б) порівняйте відсоток унікальності тексту на різних сервісах, чому так? Який сервіс рекомендуватимете одногрупникам і чому?

Завдання 3. Проаналізуйте, яким чином з плагіатом борються в різних країнах. Оформіть відповідь у вигляді таблиці.

Завдання для самостійної роботи

Підготуйте доповідь на одну із тем:

- Проблема плагіату в Україні
- Наслідки плагіату в науці
- Методи боротьби з псевдоавторством

Практична робота 5

Цілісність академічного тексту. Академічне есе як один із жанрів академічного письма

Теоретична частина

Розгорнуте обговорення основних положень теми:

1. Які визначення тексту Вам відомі?
2. Дискурс та його ознаки. Поняття «текст» і «дискурс» тотожні?
4. Що Вам відомо про класичні логічні прийоми організації тексту?
5. Які складові гамбургер-моделі?
6. Що таке п'ятиабзацне есе? Якою є його структура?
7. Які складові базової моделі академічного тексту?
8. Що розуміємо під поняттям «риторична тріада»?
9. Поняття про есе. Визначальні риси та стиль написання.
10. Види есе.

Практична частина

Завдання 1. *Проаналізуйте текст відповідно до центральної моделі базового академічного письма. Виокремте всі структурні елементи тексту.*

Українські мігранти в Польщі та їх вплив на економіку двох держав

Проблема міграції українців на Захід, у тому числі в Польщу, завжди була серед обговорюваних, а кілька місяців тому викликала бурхливу дискусію в соціальних мережах. А у зв'язку з очікуванням безвізового режиму може

набути ще гострішого дискурсу, навіть на державному рівні, адже значна частина українців-мігрантів прагнуть виїхати з метою заробітку.

Згідно польських статистичних даних, заявку на роботу в 2011 році подали 259777 осіб, натомість за десять місяців 2015 року – 665956 осіб. Хоча дозвіл на роботу в Польщі отримало в 2011 році – 40808 осіб, а в першому півріччі 2015 року – 27193 особи. З отриманих дозвіл на роботу іноземців українці становили майже 74 % [1, 4]. Ця цифра постійно зростає. Більше того, і польські, і українські дослідники передбачають, що кількість працюючих українців у Польщі значно вища не тільки через нелегалів (яких неможливо порахувати), але й через досить заплутану бюрократичну систему видачі таких дозволів в самих установах. В прогнозах на майбутні кілька років – збільшення частки працівників-мігрантів в польській економіці.

Довгий час українські заробітчани асоціювалися з «чорною», мало оплачуваною працею. Використання робочої сили, що була готова виконувати важку роботу за менші гроші, ніж польські працівники того вимагали, не могло не подобатися польським працедавцям. Особливо «популярними» українці були в сільському господарстві, будівництві, сфері послуг. Працьовиті українці й далі користуються попитом серед підприємців. Польський уряд в 2017 році значно спростив процедуру видачі дозволу на тимчасове працевлаштування. Це рішення вплине на сектор сезонної праці в тому ж таки сільському господарстві або в набираючому обертів туристичному бізнесі.

Останнім часом спостерігається тенденція виходу українських мігрантів на новий рівень польського ринку праці. Мова йде не тільки про підвищення кваліфікації робітників-іноземців, а й про розширення галузей економіки, де працюють заробітчани, наприклад, ІТ, фінанси, логістика тощо. Говорячи про наплив українців, не варто забувати про те, що вони не забирають робочі місця у поляків (а такі поголоски іноді лунають). Мігранти з України заступили тих, хто після вступу Польщі до ЄС в 2004 році, виїхав у пошуках кращої долі в інші країни (в основному до Німеччини та Великобританії). А таких поляків, за скромними підрахунками, близько 2 млн осіб.

Ще одна проблема, яку намагається вирішити уряд Польщі за рахунок українців – це демографічний спад і старіння нації. Саме тому йде заохочення української молоді до вступу в польські вищі. Саме тому зараз відбувається кампанія по наданню Карти поляка тим українцям, які мають польське коріння. Саме тому більшість виданих дозволів на роботу припадає на людей віком 18-45 років.

Українці, так чи інакше, сприяють розвитку економіки сусідньої держави. Водночас вважати тих, хто виїхав за кордон «запроданцями» і «зрадниками», трохи покvapливо. О. Попович ставить питання: а що в самій країні для її виживання міг би зробити кожний емігрант? [2, 4]. Знову ж таки, риторичне питання до українських урядовців: які умови для життя і праці створюються сьогодні для українців, які перспективи для молоді? Не хотілося б порівнювати державну політику двох країн (по-перше, це тема для окремого дослідження; по-друге, не будемо ідеалізувати Польщу, в якій сьогодні відбувається боротьба між двома тенденціями – бажанням вирішити нагальні економічні проблеми за рахунок Актуальні проблеми сучасного економіко-гуманітарного дискурсу в Україні, ДонНУЕТ м. Кривий Ріг, 2017 106 мігрантів, водночас з побоюванням втрати «польськості» суспільства), але ситуація на ринку праці, на жаль, поки що не на користь України.

Хоча стверджувати, що трудова міграція для України – це однозначно проблеми та негатив, теж не варто. Існує щонайменше один позитивний чинник цього процесу. Адже відомо, що українці виїжджають, щоби заробити грошей для себе і допомогти своїй сім'ї. Тут немає значення, на який час виїжджають працювати – кілька місяців чи кілька років, повертаються чи залишаються. І взагалі, міграційний капітал – невичерпне джерело економічного розвитку в першу чергу країн з трансформаційною економікою та країн, що розвиваються [3]. Згідно статистичних даних Національного банку України, кількість грошових переказів з-за кордону до України в 2016 році становила 5,4 млрд дол. США, або 5,8% до ВВП і збільшилася порівняно з минулим роком на 5,3% [4]. Ці гроші вкладаються у внутрішній ринок, залишаються в Україні. Таким

чином, зароблені закордоном чи всередині країни, гроші працюють на розвиток української економіки.

Міграційні процеси завжди впливали на економічний, а згодом і 68 політичний розвиток держав, а якщо кинути оком на історію – то й на все людство. Як і в будь-якому процесі спостерігається неоднозначність, двобічність – позитивні і негативні явища, тому характеризувати явище міграції однобічно не можна. Сьогоднішні реалії такі, що українцям-мігрантам вдається сприяти економічному розвитку одночасно двох країн: України і Польщі.

Література:

1. Informacja nt zatrudniania cudzoziemców w Polsce od 14 grudnia 2015 roku, Ministerswo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Departament Rynku Pracy.
2. Попович О. Еміграція : стереотипи й реальність / О. Попович // Наш вибір. №57, лютий. с. 3–4.
3. Гапак Н. Український міграційний капітал: можливості для економіки [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://econf.at.ua/publ/konferencija_2014_10_16_17/sekcija_5_ekonomichni_nauki/ukrajinskij_migracijnij_kapital_mozhlivosti_dlja_ekonomiki/8-1-0-77
4. Національний банк України. Огляд приватних грошових переказів в Україну в 2016 році [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=19208358>

Завдання 2. *Користуючись способами і моделями організації академічного тесту, сформулюйте чітку і містку тему і напишіть навчальний текст про те, як треба писати самостійні тексти.*

Завдання 3. *У 2012 році Університет Східного Кентуккі опублікував список «десяти найкращих соціально-комунікативних навичок» :*

- комунікабельність;
- ввічливість;
- гнучкість розуму;

- чесність;
- навички міжособистісного спілкування;
- позитивний настрій;
- професіоналізм;
- відповідальність;
- вміння працювати в команді;
- знання професійної етики.

Користуючись способами і моделями організації академічного тесту, опишіть будь-який одну, на Ваш розсуд, із зазначених навичок, пояснивши при цьому, як ці вміння, якості сприяють успішній роботі та кар'єрному зростанню

Завдання для самостійної роботи

Написати есе на одну із запропонованих тем:

- *Комунікативна компетенція є сьогодні однією із складових частин характеристики успішної людини. Однак ми застрягли в поганих звичках у спілкуванні. Здається, у наш час можна мати з людиною тривалі робочі стосунки, але жодного разу не почути її голос. Комунікація стала постійною, але знеособленою. Як на Ваш погляд чи може бути ефективною така комунікація. Чи, все-таки, потрібно надавати перевагу безпосередньому спілкуванню, а не опосередкованому?*
- *Зазначте один-два приклади подолання викликів у своєму житті, використовуючи такі, що демонструють наполегливість, мужність або інші якості, що є релевантними для обраної Вами освітньої програми. Перешкоди, про які ви пишете, можуть бути різного масштабу, але повинні показати приймальній комісії, як це на вас вплинуло та чого ви навчилися з цього досвіду.*
- *Опишіть проблему, яку ви вирішили або плануєте вирішити. Це може бути інтелектуальне або дослідницьке питання, навіть етична дилема. Опишіть будь-яку ситуацію, яка має персональне значення для вас, незалежно від масштабу. Зазначте кроки, які ви зробили.*

■ Практична робота 6

Технології генерації та організації ідей

Теоретична частина

Розгорнуте обговорення основних положень теми:

1. Що означає поняття «креативність»?
2. Що спільного і відмінного у поняттях творчість і креативність?
3. Що значить креативно мислити?
4. Які стадії креативного мислення Ви можете зазначити?
5. Які поради для створення атмосфери, умов креативності?
6. Які методи пошуку нових ідей вам знайомі? У чому їх суть, недоліки і переваги?

Практична частина

Завдання 1. Використовуючи метод «мозкового штурму», знайдіть альтернативні способи використання таких предметів:

- туалетний папір
- канцелярська скріпка
- коробка сірників
- поелетиленовий пакет

Завдання 2. А) Прочитайте текст

Креативність як важливий фактор самореалізації фахівця

На сьогодні є достатні підстави говорити про глибоку системну кризу, яка вразила українське суспільство. В цих умовах актуальною стала проблема пошуку нових підходів до гуманізації управління в освітній, політичній, економічній, соціальній, науковій, духовній та інших системах. Одним з напрямів вирішення проблеми є розвиток креативності в системі підготовки фахівців.

Мета доповіді: розглянути креативність як рису особистості, яка виявляється у гнучкості та конструктивності реагування на організаційні

проблеми, здатності приймати нестандартні рішення в ситуаціях невизначеності й неповної інформації, з якими стикається сучасний фахівець.

У сучасному світі творча особистість стає досить ваговою для суспільства на всіх етапах його розвитку. Від людини потребують якостей, котрі б дозволяли творчо і продуктивно підходити до будь-яких навіть незначних змін. Потрібно адекватно реагувати на ці зміни, для цього особистість повинна активізувати свій творчий потенціал. З цього, виникає протиріччя між традиційною системою освіти і нагальною потребою суспільства у креативній системі розвитку особистості.

Ще не так давно креативність вважалась однією з необхідних якостей творчих працівників: учених, художників, композиторів, дизайнерів, журналістів тощо. Сьогодні креативність стає одним з обов'язкових атрибутів успішного фахівця.

В інформаційному суспільстві фахівець повинен швидко сприймати будь-яку форму мовлення, осмислювати необхідну інформацію, продукувати монологи, вести діалоги, керувати системою мовленнєвих комунікацій у межах своєї компетенції тощо. Професійна комунікативна компетенція формується на основі комунікативної компетенції і передбачає насамперед наявність професійних знань, а також загальної гуманітарної культури людини, її вміння орієнтуватися в навколишньому світі та вміння спілкуватися у процесі професійної діяльності за офіційних чи неофіційних обставин.

Креативність студента є однією з найважливіших умов становлення майбутнього фахівця. Для прояву і розвитку креативності кожної особистості, а також для досягнення високих і якісних результатів трудової діяльності перед нашим суспільством ставиться задача цілеспрямованого формування особистості, здатної до свідомої творчої участі в перетворювальній діяльності суспільства. Ця задача повинна здійснюватися системою цілеспрямованого навчання та виховання, впливу на конкретну особистість, використання особистісно-орієнтованого підходу.

Систематична робота з розвитку творчих здібностей дає наступні результати: студенти стають допитливими, активними, які вміють вчитися, справжніми мрійниками і фантазерами, людьми, здатними бачити чудо у звичних речах. Власна творчість студентів допомагає міцніше засвоювати й запам'ятовувати теоретичні відомості. Легше вирішується проблема мотивації, студенти самі виявляють бажання творити.

Особливості мислення при креативності:

- швидкість як здатність за одиницю часу вирішувати певну кількість професійних задач;
- гнучкість як уміння перебудовуватись і відмовлятись від шаблонних схем;
- прогностичність як уміння передбачити розвиток подій за певних умов;
- оригінальність як здатність генерувати нестандартні ідеї;
- точність як здатність надавати завершеної форми результатам мислення.

Успішність професійної діяльності обумовлюють такі особистісні якості:

- упевненість у собі;
- бажання та інтерес займатися професійною діяльністю;
- оптимальне поєднання ризикованості і відповідальності;
- нестандартність мислення;
- інтуїція;
- ініціативність;
- підприємливість;
- комунікабельність;
- емоційна урівноваженість;
- висока професійна компетентність.

Аналіз факторів успіху дозволяє говорити про присутність серед них у явній чи неявній формі креативності, яка стає важливим чинником модернізації освіти у напрямку її гуманізації.

Бути креативним фахівцем – це вимога часу, оскільки на передній план у його діяльності виступає творчий підхід до справи та гуманне ставлення до

людей. Так може працювати будь-яка особа з нормальним інтелектом, якщо до неї звертатись не як до суб'єкта навчальної діяльності, а як до особистості, що прагне до самовизначення і самореалізації в подальшій професійній діяльності.

Дійсно, важко уявити ефективного менеджера, який не вміє приймати рішення швидко і на високому професійному рівні. Креативні якості індивіда стійкі і забезпечують творчий стиль його мовленнєвої поведінки, продуктивність та унікальність способів і результатів діяльності, а також готовність до творчих конструктивних перетворень у різних сферах життєдіяльності. Ці якості формуються в процесі всього розвитку особистості шляхом неперервного вдосконалення творчих навичок.

Креативні якості залежать від індивідуальних особливостей кожної особистості і від специфіки галузі, у якій вона працює. Люди з добре розвиненими здібностями до формування і сприйняття ідей винаходять набагато більше способів вирішення проблеми за короткий час. Вони володіють високою гнучкістю мислення і можуть легко переходити від одного варіанта розв'язання проблеми до другого, нового, якщо проблема і її умови нові і вимагають відповідного до себе підходу. Креативні особистості можуть створювати нові й універсальні пропозиції та ідеї, ламати усталені підходи, «атакуючи» проблему з нової позиції, і винаходити унікальні ідеї.

Отже, спілкування у професійній сфері вимагає спеціальних знань і навичок, необхідних для досягнення прагматичного впливу й успіху в професійній комунікації. Розвиток професійної мовно-комунікативної компетенції відбувається відповідно до здатності людини навчатися, її предметних знань та попереднього досвіду і здійснюється в межах ситуативного контексту, пов'язаного з навчанням і спеціалізацією.

Формування професійної мовно-комунікативної компетенції передбачає:

- глибокі професійні знання і оволодіння понятійно-категоріальним апаратом певної професійної сфери та відповідною системою термінів;

- досконале володіння сучасною українською літературною мовою;
- вмiле професійне використання мовних стилів і жанрів відповідно до місця, часу, обставин, статусно-рольових характеристик партнера (партнерів);
- знання етикетних мовних формул і вміння ними користуватися у професійному спілкуванні;
- уміння працювати з різними типами текстів;
- орієнтування у потоці різномісної та різнотипної інформації українською мовою на різних каналах її передавання;
- вміння знаходити, вибирати, сприймати, аналізувати та використовувати інформацію профільного спрямування;
- володіння інтерактивним спілкуванням, характерною ознакою якого є необхідність миттєвої відповідної реакції на повідомлення чи інформацію, що знаходиться в контексті попередніх повідомлень;
- володіння основами риторичних знань і вмінь;
- уміння оцінювати комунікативну ситуацію швидко і на високому професійному рівні приймати рішення та планувати комунікативні дії.

Можна зробити такий висновок, що професійна мовно-комунікативна компетенція особистості є показником сформованості системи професійних знань, комунікативних вмінь і навичок, ціннісних орієнтацій. Вона відіграє важливу роль і є основним показником розвитку сучасного фахівця, але креативність є тим феноменом, що спонукає використовувати ці знання для формування нового мислення.

Література:

1. Євдокимов В.І. *Креативність як фактор гуманізації освіти* / В.І. Євдокимов, В.В. Луценко [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://xn--e1aaajfpcds8ay4h.com.ua/pages/view/783>
2. Романовська О.О. *Креативність як важливий чинник у формуванні особистості майбутнього інженера-педагога* / О.О. Романовська

[Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://xn--e1aaifpcds8ay4h.com.ua/pages/view/783>

Б) Станьте учасником дискусії і обговоріть такі питання.

Які якості повинен мати креативний фахівець Вашої галузі? Чи можна розвинути бажані риси, щоб самореалізуватися як фахівець?

В) Напишіть есе на тему: «Як проявляється креативність сучасної молоді у навчанні?»

Завдання для самостійної роботи

Підготуйте презентацію на тему «Основні методи пошуку та генерації ідей»

Практична робота 7

Академічний текст як система

Теоретична частина

Розгорнуте обговорення основних положень теми:

1. Якою є структура заключної частини за принципом оберненої лійки?
2. Якою є структура вступу за принципом лійки?
3. У чому полягає взаємозв'язок вступу і закінчення?
4. Якою є структура абзацу?
5. Що таке абзац і яка його роль у тексті?
6. У чому полягає суть нелінійної організації тексту?

Практична частина

Завдання 1. Прочитайте уважно речення, що складають цілісний абзац. Аргументуйте яке з них є заключним, початковим?

1. Термін «експеримент» походить від. лат. experimentum – спроба, дослід і вживається для позначення низки споріднених понять: дослід, цілеспрямоване спостереження, відтворення об'єкта дослідження, організація особливих умов його існування, перевірка передбачень. 2. Отже, поняття «експеримент» означає проведення у визначених умовах серії дослідів для спостереження за станом

об'єкта дослідження, які дозволяють стежити за його змінами і відтворювати їх кожний раз під час повторення дослідів. 3. Однією з важливих складових наукових досліджень є експеримент».

Завдання 2. Розташуйте речення в поданих абзацах відповідно до структури абзацу. Визначте і аргументуйте яке з них заголовне речення, які підтримуючі.

1.1. Чиста, або теоретична, математика утворилась на основі застосування теоретичного способу систематизації математичного знання – логічного доказу, тобто переходу від одних положень до інших. 2. Математичні знання цих народів не розділялись на математичні дисципліни, а були об'єднані за практичним призначенням відповідного роду діяльності. 3. Першим практично зорієнтованим науковим знанням була математика, яка виникла в Стародавньому Єгипті й Месопотамії. 4. Математика як форма теоретичної свідомості виникла в VI ст. до н.е. у Стародавній Греції. 5. Визначення поняття науки вперше було дано Аристотелем.

2.1. Термін «експеримент» походить від. лат. *experimentum* – спроба, дослід і вживається для позначення низки споріднених понять: дослід, цілеспрямоване спостереження, відтворення об'єкта дослідження, організація особливих умов його існування, перевірка передбачень. 2. Отже, поняття «експеримент» означає проведення у визначених умовах серії дослідів для спостереження за станом об'єкта дослідження, які дозволяють стежити за його змінами і відтворювати їх кожний раз під час повторення дослідів. 3. Однією з важливих складових наукових досліджень є експеримент

3. 1. В цілому фірма, з одного боку, виступає різновидом підприємства (об'єднання підприємств), з іншого – його ім'ям (фірмовим найменуванням) як ділового суб'єкта власності. 2. За своєю суттю вона є трансформою, або інститутом. 3. Багатомисленою є і категорія природи. 4. Поняття «фірма» є збірним, міжнародним; воно веде своє походження від німецького слова *firma* – підприємство; від латинських слів *firmus* – міцний, сильний і *firmare* – зовнішній вигляд (форма), прикриття, привід для чого-небудь; від італійського слова *firma* – підписувати, закріплювати (підтверджувати) підписом. 5.

Розрізняють природу в первинному, власному розумінні – єство, фізичну природу і природу як створену людиною сукупність умов власного існування.

6. Друга – етична (від грецької:норов, характер, звичка) – природа («звичка – друга натура») нерозривно пов’язана з культурними, моральними цінностями, які відображають благоспрямованість господарського буття.

4.1.Естетичні закони – це естетичні відношення між естетичними явищами. 2. Таким чином, естетика – це системне знання, що охоплює певні закони, категорії, поняття, дослідження яких і розкриває її зміст. 3. Вони розкривають зв’язки, тенденції, суперечності, які існують між естетичними явищами. 4. Естетика як система містить, крім естетичних категорій та понять, ще й естетичні закони. 5. Естетичні закони – це закони естетичної діяльності, закони мистецтва як форми суспільної свідомості, закони художньої творчості, закони художнього процесу, закони художнього сприйняття, закони естетичного виховання та ін.

5. 1. З цього, виникає протиріччя між традиційною системою освіти і нагальною потребою суспільства у креативній системі розвитку особистості. 2. Від людини потребують якостей, котрі б дозволяли творчо і продуктивно підходити до будь-яких навіть незначних змін. 3. Потрібно адекватно реагувати на ці зміни, для цього особистість по-винна активізувати свій творчий потенціал. 4. У сучасному світі творча особистість стає досить вагомим для суспільства на всіх етапах його розвитку.

Завдання 3. *Розташуйте абзаци у логічному порядку. Проаналізуйте кожен із абзацив відповідно до його класичної структури.*

1. Ще не так давно креативність вважалась однією з необхідних якостей творчих працівників: учених, художників, композиторів, дизайнерів, журналістів тощо. Сьогодні креативність стає одним з обов’язкових атрибутів успішного фахівця.

2.Креативність студента є однією з найважливіших умов становлення майбутнього фахівця. Для прояву і розвитку креативності кожної особистості,

а також для досягнення високих і якісних результатів трудової діяльності перед нашим суспільством ставиться задача цілеспрямованого формування особистості, здатної до свідомої творчої участі в перетворювальній діяльності суспільства. Ця задача повинна здійснюватися системою цілеспрямованого навчання та виховання, впливу на конкретну особистість, використання особистісно-орієнтованого підходу.

3. Систематична робота з розвитку творчих здібностей дає наступні результати: студенти стають допитливими, активними, які вміють вчитися, справжніми мрійниками і фантазерами, людьми, здатними бачити чудо у звичних речах. Власна творчість студентів допомагає міцніше засвоювати й запам'ятовувати теоретичні відомості. Легше вирішується проблема мотивації, студенти самі виявляють бажання творити.

4. У сучасному світі творча особистість стає досить вагомим для суспільства на всіх етапах його розвитку. Від людини потребують якостей, котрі б дозволяли творчо і продуктивно підходити до будь-яких навіть незначних змін. Потрібно адекватно реагувати на ці зміни, для цього особистість повинна активізувати свій творчий потенціал. З цього, виникає протиріччя між традиційною системою освіти і нагальною потребою суспільства у креативній системі розвитку особистості.

5. В інформаційному суспільстві фахівець повинен швидко сприймати будь-яку форму мовлення, осмислювати необхідну інформацію, продукувати монологи, вести діалоги, керувати системою мовленнєвих комунікацій у межах своєї компетенції тощо. Професійна комунікативна компетенція формується на основі комунікативної компетенції і передбачає насамперед наявність професійних знань, а також загальної гуманітарної культури людини, її вміння орієнтуватися в навколишньому світі та вміння спілкуватися у процесі професійної діяльності за офіційних чи неофіційних обставин.

2. 1. Одним із важливих кроків до інтеграції української освітньої системи у вищих навчальних закладах до європейської, стало запровадження Болонського процесу. В межах цього було введено двоступеневу освіту, кредитно-

трансферну систему ECTS, ЗНО, ухвалено Закону України «Про вищу освіту» та ін. Проте, поряд із успіхами, необхідно відзначити і низку проблем: психологічна неготовність вступників та суспільства загалом до різкого переходу на прийом винятково за сертифікатами та позбавлення вступника можливості обирати кращу оцінку за результатами тестування, вступних випробувань або випускних екзаменів довузівської підготовки. Це можна розцінювати і як порушення прав людини.

2. Освіта – основа інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави. Із здобуттям Україною незалежності, з'явилася необхідність у трансформації системи вищої освіти, наближення її стандартів до європейських норм. Тому проблема освіти хвилює кожного з нас, адже нам не байдуже наше майбутнє і майбутнє наших дітей. Чим якіснішою буде освіта, тим більш розвиненим стане наше суспільство. Ще з давніх часів цьому питанню приділялась значна увага. Сьогодні освіта в Україні має високий рівень, проте щоб утримувати цей показник необхідно постійно удосконалюватись.

3. Сьогодні до структури освіти України входить: дошкільна освіта, загальна середня освіта, професійно-технічна освіта, вища освіта, аспірантура, докторантура. Проте саме вища освіта перебуває в полі пильної уваги усього суспільства. Метою її модернізації є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями.

4. Початок формування освітньої системи має давню історію. Літературні й археологічні джерела засвідчують про існування у східних слов'ян писемності ще до прийняття християнства. Так болгарський письменник Хоробрий у праці «О письменах» говорить про те, що до запровадження абетки Кирила і Мефодія

користувалися на письмі «чергами й резами» (пиктографічні знаки). З часом освітня система удосконалювалась, відкривались вищі навчальні заклади, колежіуми, розширювались напрямки підготовки кадрів тощо. Тому, проголосивши незалежність у 1991 році, Україна мала гарну базу та давню історію розвитку освітньої системи.

Завдання для самостійної роботи

Складіть абзац за поданим початковим реченням: «Україна починається з тебе». Прочитайте уважно речення, що складають цілісний абзац. Аргументуйте які з них є підтримуючими, заключним?

Практична робота 8

Логіко-синтаксичні труднощі академічного тексту

Теоретична частина

Розгорнуте обговорення основних положень теми:

1. Яким термінологічним інструментарієм ми послуговувалися під час вивчення теми?
2. З яких трьох елементів складається речення?
3. Які найбільш уживані проблеми пунктуації Вам відомі?
4. Які помилки пов'язані із нехтуванням сполучників?
5. Які функції виконують сполучники у тексті?
6. Які сигнали переходу Вам відомі?
7. Які вимоги/поради до складання списку варто знати?
8. Що передбачає поняття модальності в українській мові?
9. Що таке зворотна конструкція?
10. Які синтаксичні конструкції називаються активними?
11. Які синтаксичні конструкції називаються пасивними?
12. Які особливості використання дієслівної форми на -ся в синтаксичних конструкціях?

13. Які особливості використання дієслівної форми на -но,-то в синтаксичних конструкціях?

14. Які конструкції відповідають нормам української мови?

15. Які речення частіше використовуються в академічних текстах і чому?

Практична частина

Завдання 1. Класифікуйте помилки у реченнях. Виправте і запишіть відредаговані речення.

Приклад:

Здійснені зарубіжними науковцями дослідження можна узагальнити у вигляді таблиці в хронологічному порядку.

Для української мови вживання орудного відмінка відносно суб'єкта-діяча не відповідає нормам.

Правильний варіант:

Дослідження зарубіжних науковців можна узагальнити у вигляді таблиці в хронологічному порядку.

1. А тому звертання до розуму чи здорового глузду за умови формування позитивної свободи часто не спрацьовує або буває недостатнім, тому що потрібно задіювати і інші канали впливу, причому на високому професійному рівні, що може бути проблемою, оскільки формуванню духовної еліти в різних галузях культури в нашій країні приділяється недостатньо уваги.

2. Оскільки в більшості випадків, які ми спостерігаємо в новітній історії, держави з парламентсько-президентською формою правління і налагодженою системою демократичних виборів на ділі керуються олігархічною групою лідерів.

3. Я не став обговорювати з колегами потворно підготовлений і невиразний виступ І. Патрушка під час його презентації два дні тому на Міжнародній конференції в Інституті мовознавства.

4. Принцип деконструкції неоднаково тлумачиться і застосовується представниками гендерного напрямку.

5. У ході розгляду заявленої теми нами встановлено, що політика як соціальне явище є одним із видів людського буття і людської діяльності.

6. Представлений прейскурант цін цілком має задовольнити споживача закладу.

7. Широкого поширення набула точка зору А. Карлінського, який визначає...

8. Після зазначеної терапії значно збільшилось абсолютне кількісне значення інших показників клітинного імунітету.

9. Переважна більшість вчених, розглядаючи креативність, зводили цей процес або до психологізації досліджуваного феномену або до ірраціоналізації.

10. В наш час, питання обліку витрат на екологічну безпеку мають лише дискусійний характер та не мають єдиного рішення.

11. Але для подальшого розвитку економіки актуальним є питання по збереженню навколишнього середовища, раціональне природокористування, зниження негативного впливу на навколишнє середовище.

12. Вищесказане обумовлює актуальність дослідження природи фірми як соціально відповідального економічного суб'єкта.

13. Є й старі запозичення, які вже давно перестали бути такими, оскільки вони фігурують у лексичному складі мови і стали вже.

14. При цьому велику роль грають особливості мовленнєвого стилю тієї мови, на яку перекладається твір.

Завдання 2. Відредагуйте словосполучення.

Дослідження по темі, цілий ряд статей, вирішення завдань дослідження, підведення підсумків, підібрати приклади, об'єм зібраного матеріалу, існуючі державні документи, у роботі зустрічаються мовні огріхи, формування вмій і навиків, відповідно з вимогами, згідно до вимог, це дозволяє зробити висновки завдання дослідження наступні, мета роботи зв'язана з об'єктом і предметом, переважна більшість слухачів, підготувати чорновик запису спостереження за навчальним процесом, написати план дослідження, прийняти участь у

конференції, виявлення найбільш суттєвих ознак, познайомитися з методичними рекомендаціями, номерація сторінок, підрозділів й розділів, у дослідженні ми розглянули, дана робота презентує, практична значущість, експеримент проводився з 2007 по 2010 рр., вибір теми обумовлений, в роботі відзначено, не дивлячись на степінь визначеної проблеми, в першому розділі розкриємо, заслуговує на увагу, у цій області науки, у монографії йшла мова, учені акцентують увагу на об'єкт дослідження, дослідники презентують ряд вимог, великий внесок у розробку питання внесли, у дисертаційному дослідженні.

Завдання 3. Відредагуйте словосполучення. Поясніть, які норми сучасної української літературної мови порушено в поданих словосполученнях.

Звідки витікає, в кінці кінців, вияснити, тезиси, примінити, установка, на сам кінець, задати запитання, саме завдяки ньому, статтів, вживання у більш вужчому значенні, більше ста опитаних, одна третина студентів, двохрічна перерва, їх науковий керівник, моє особисте враження, з других джерел.

Завдання для самостійної роботи

Відредагуйте власні академічні тести, виправляючи усі вади логіко-синтаксичні конструкцій. Яких помилок припустилися найбільше? Оформіть висновки проведеної роботи письмово.

Практична робота 9

Наукова стаття як самостійний науковий твір

Теоретична частина

Розгорнуте обговорення основних положень теми:

1. Поняття про статтю як самостійний науковий твір. Класифікація та призначення статей
2. Підготовка наукової статті
3. Окресліть основні компоненти наукової статті

Практична частина

Завдання 1. *Виділіть ключові слова в заголовках статей. Які заголовки влучно відображають проблему дослідження?*

"Лексико-стилістичні параметри тексту роману Олесь Гончара "Твоя зоря";

"Індивідуальний мовостиль Івана Драча";

"Михайло Грушевський про українську мову";

"Родина і національний ідеал людини";

«Формування навичок ефективних комунікації в процесі мовної підготовки майбутніх фахівців».

Завдання 2. Прочитайте текст. Визначте ключові слова, ідеї автора, виписіть авторські кліше. Обґрунтуйте ваше ставлення до міркувань ученого.

З чого має складатися стаття? У статті повинна бути постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Але постановку проблеми у загальному вигляді можна виконати, тільки відповівши на другу вимогу. Друга вимога: аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена стаття. У статті необхідно написати, в яких статтях чи монографіях це питання розроблено. І це є дуже важливим для розуміння даного предмета дослідження в цілому і, можливо, розв'язання цього маленького питання має якесь кардинальне значення для науки в цілому і для практики. Це і буде постановка проблеми у загальному вигляді та аналіз останніх досліджень.

Завдання для самостійної роботи

1. У наукових статтях, уміщених у фахових виданнях вашого навчального закладу, визначіть об'єкт, предмет, методи дослідження.

2. Проаналізуйте статтю, подану у фаховому журналі (на вибір):

- визначте тему, основну проблему, головну думку;

- з'ясуйте мету і завдання автора;
- поміркуйте, чи узгоджується назва статті з основним змістом;
- проаналізуйте композицію статті, висновки;
- оцініть доречність застосування мовних засобів.

Практична робота 10

Культура оформлення наукового тексту: цитування й покликання

Теоретична частина

Розгорнуте обговорення основних положень теми:

1. Найпопулярніші стилі цитування: їх використання
2. Правила цитування та покликання в науковому тексті

Практична частина

Завдання 1. Напишіть твір на тему «Призначення університету» (обсяг - 1 сторінка формату А4). У творі потрібно процитувати щонайменше 3 джерела та зробити на них прикінцеві покликання.

На окремій сторінці формату А4 пропонується зробити ці ж покликання згідно одного (на вибір, відповідно до спеціальності) із міжнародних стандартів. Для полегшення роботи рекомендовано скористатися ресурсом Cite This for Me (Зацитуй це для мене) (див. додаток 3).

Завдання для самостійної роботи

Підготуйте тези на студентську наукову конференцію, використовуючи при цьому різні види цитування.

Практична робота 11

Культура оформлення наукового тексту. Укладання бібліографії

Теоретична частина

Розгорнуте обговорення основних положень теми:

1. Правила бібліографічного опису. Національний стандарт України.

2. Функціональне призначення бібліографії.
3. Проаналізуйте опис літературних джерел будь-якого наукового періодичного видання.
4. Які існують способи побудови списку використаних джерел? Від чого залежить вибір одного з них? Назвіть переваги та недоліки кожного.
5. Схема бібліографічного опису книги. Методика його складання.
6. Схема бібліографічного опису статті. Методика його складання.

Практична частина

Завдання 1. *Складіть бібліографічний список з теми «Формування української галузевої термінології» з 7-10 джерел (відповідно до вашого фаху).*

Завдання 2. *Складіть бібліографічний список до теми «Перспективи розвитку вищої освіти в Україні» з використанням алфавітних і систематичних бібліотечних каталогів. Список повинен містити щонайменше 10 позицій.*

Завдання для самостійної роботи

Підготуйте презентацію на тему «Правила бібліографічного опису».

Практична робота 12

Наукова доповідь як різновид публічного виступу

Теоретична частина

Розгорнуте обговорення основних положень теми:

1. Наукова доповідь і виступ: їх ознаки, принципи побудови
2. Структура й мовленнєве оформлення наукової доповіді, виступу
3. Етапи підготовки наукової доповіді й виступу
4. Типові недоліки усного наукового мовлення під час виголошення наукової доповіді й виступу
5. Наукові конференції як засіб вияву культури наукової мови

Практична частина

Завдання 1. Прочитайте роздуми українського мовознавця Р.Зорівчак щодо ролі голосу. Поміркуйте, яке значення має голос для науковця, котрий виголошує доповідь? Які ознаки такого голосу?

...словозахисник, професор Львівського національного університету імені Івана Франка, дійсний член НТШ О. Сербенська вважає голос найкращим інструментом, що його створив Господь Бог: "Голос - це сукупність різних щодо висоти, сили й тембру звуків, які видає людина за допомогою голосового апарату. У кожної людини голос має свій тембр - своєрідне забарвлення, силу, звучність, які багато в чому залежать не лише від фізіологічних, вроджених особливостей, а й від того, чи людина вдосконалює свій голос, дбає про добру, чітку дикцію.

Звертаючи велику увагу на писемне мовлення, ми часто не зосереджуємося на тому, щоб гарно висловлюватися, виробляти свій голос, уміти, так би мовити, "ставити" його, пізнавати його діапазон, знати дію резонаторів, голосових зв'язок, визначати оптимальну тональність.

Не забуваймо, що успіх спілкування часто залежить від якості голосу, його тембру. Голос має широку палітру характеристик. Недаремно у "Словнику епітетів української мови" (За ред. С.Я.Єрмоленко. - К.: Довіра, 1998 р.) зафіксовано понад 300 означень до слова "голос" (і цей ряд ще не є вичерпаний!).

.. Вочевидь, диктори, актори, промовці, поети та вчителі повинні бути надзвичайно уважні до свого голосу та постійно над ним працювати.

Завдання 2. У чому виявляється індивідуальний стиль мовлення доповідача? Наведіть приклади мовних і мовленнєвих одиниць, які відображають індивідуальність науковця. Які інтонаційні елементи маркують індивідуальний інтонаційний стиль?

Завдання 3. Прочитайте уривок зі статті О.Сербенської "Мовлене слово у життєсвіті Івана Франка" вголос. Визначте мовні засоби, якими характеризує

відома дослідниця І.Франка як оратора. Виконайте інтонаційний рисунок наукового тексту. Відзначте, які слова ви вимовите з інтонемою важливості, емотивності, образності.

Яким було живе слово самого Франка? Як він сам реалізував свою подиву гідну комунікативну силу? Що диктувало йому тип мовної поведінки? ...Тексти багатьох творів з ознаками дискурсивності, а особливо спогади Франкових сучасників, дають змогу відтворити хоча б деякі характерні особливості живого слова письменника, передати неповторність мовної особистості однієї з найважливіших постатей нашої культури...

У виступах Франка на вічах, як згадують сучасники, вражала легкість його мови, ясність та зрозумілість кожної думки; вони справляли „колосальне вражіння”. Звичайно, говорив недовго, але мав дивовижну здатність вичерпати „геть усе”, що вимагала тема і сама ситуація...

Сучасники не завжди були одностайні в тому, чи можна вважати Франка визначним оратором, а деякі таки стверджували, що він не був красномовцем... Можливо, Франкова манера говорити не вкладалася в традиційні рамки красномовства: домінували розум, врівноваженість, емоції переважно були приглушені.

Завдання 4. *Напишіть рецензію на усну наукову доповідь з урахуванням характеристики ознак мовлення: виразне /монотонне; вільне /скуте; легке /складне для сприйняття; інформативно насичене /ненасичене; переконливе /непереконливе; природність /неприродність інтонації.*

Завдання 5. *Що означає поняття "інформаційна новизна"? Які основні шляхи досягнення інформаційної новизни проголошеного тексту?*

Завдання 6. *Якими засобами можна перебороти "кризу уваги" в аудиторії?*

Завдання 7. *З'ясуйте різницю між написаним текстом наукової доповіді та його усним варіантом.*

Завдання 8. *Підготуйте план наукового виступу на одну з тем:*

"Будь-яка промова повинна бути складена так, як жива істота, у неї має бути тіло, голова, ноги, до того ж тулуб і кінцівки повинні відповідати цілому "

(Платон). "Точно використовуйте слово, і ви позбавите світ від половини непорозумінь" (Р. Декарт).

"Час – найкращий цінитель наукових праць" (Л. Пастер).

"Слово володіє магічним даром відкривати людині саму себе в слові. Завдяки слову людина здатна відкривати для себе увесь світ" (М.Жулинський)

"Мовна індивідуальність виділяє людину як особистість, і чим яскравіша ця особистість, тим повніше вона відображає мовні якості суспільства" (О.Потебня).

"Мова – відкрита система, що піддається впливам і сама впливає. Така відкритість сприяє її збагаченню, стильовій розбудові" (Таміла Панько).

"Мусимо усвідомити, що свою мову треба вчити все життя. Треба вдосконалювати її, домагатися вишуканості і естетичної довершеності..." (Олександра Сербенська).

Завдання 9. Прокоментуйте табличку "Наукова стаття і науковий виступ: спільне і відмінне"

Наукова стаття	Спільне	Науковий виступ
Розмір 6-24 стор. жанр писемної мовної комунікації; широка аудиторія; контакт через листування	Аргументованість Інформативність Логічність Лаконічність	обсяг 10-20 хвилин жанр усної мовної комунікації; інтонаційний рисунок; обмежена аудиторія; безпосередній контакт зі слухачем; аналіз реакції слухачів

Завдання 10. Прочитайте уривок виступу магістранта. Проаналізуйте, якою мірою виступ відповідає вимогам до таких жанрів. З якою метою автор виділяє окремі слова і словосполучення?

Високоповажний голово! Вельмишановні члени державної екзаменаційної комісії! Шановні присутні!

Вашій увазі пропонуються результати магістерського дослідження на тему "Формування культурознавчої компетенції майбутнього вчителя-словесника (на прикладі народознавчих дисциплін)".

Актуальність проблеми визначається якісно новими вимогами до особистісних якостей, професійної компетенції вчителя-словесника. Навчальні заклади чекають на такого фахівця, котрий буде обізнаний з таємницями філології, володіє навичками ораторського і ділового стилю спілкування, розуміється в питаннях історичного розвитку рідного народу, знає, шанує і пропагує його духовну культуру, дотримується принципів народної етики і моралі в повсякденному житті, тобто буде професійно компетентним.

У багатогранному спектрі складових професійної компетенції вагоме місце відводиться **культурознавчій компетенції**, що логічно пов'язана з мовною, літературознавчою, психолого-педагогічною, комунікативною тощо і реалізується у знаннях матеріальної та духовної культури рідного народу, історичного розвитку української нації, фольклору, традицій, звичаїв і обрядів рідного народу, а також в уміннях використовувати культурознавчі знання у педагогічній діяльності.

Існуючі **протиріччя**, зокрема між потребами загальноосвітніх закладів у вихованні висококультурного громадянина своєї держави і реальним станом підготовки майбутніх учителів-філологів у педагогічних університетах; високим культурознавчим потенціалом народознавчих дисциплін, їх культурознавчою спрямованістю, здатністю до інтеграції з іншими філологічними дисциплінами та обмеженим використанням цього потенціалу в навчально-виховному процесі (що показав аналіз практичної діяльності вчителів української мови та літератури) підтвердили потребу такого дослідження.

Об'єктом його є процес формування професійної компетенції майбутнього вчителя-словесника, а **предметом** – формування культурознавчої компетенції

студентів філологічного факультету педагогічного університету при вивченні народознавчих дисциплін.

Мета дослідження полягає в теоретичному та експериментальному обґрунтуванні педагогічних умов, форм і методів формування культурознавчої компетенції майбутнього вчителя-словесника при вивченні народознавчих дисциплін.

Понятійний апарат дослідження подано на сторінках ..., тому дозвольте на цьому не зупинятися. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків.

Характеризуючи особливості “культурознавчої компетенції”, ми зупиняємося зокрема аналізі поняття “культурознавча свідомість”, що виступає передумовою процесу формування особистості, має складну структуру з превалюючою роллю духовності (при цьому за основу беремо характеристику В.Біблера і діалогову концепцію культур М.Бахтіна), а також – на особистісних характеристиках студентського віку. На формування культурознавчої компетенції студента-філолога, що отримує фах „Учитель української мови і літератури, зарубіжної літератури і українознавства”, впливає кожна складова системи професійної, зокрема народознавчої підготовки: навчально-виховна, науково-дослідницька, практична діяльність. Як поліфункціональна система матеріальної та духовної культури народознавство синтетично поєднує в собі пізнавальну, соціальну, семіотичну, комунікативну, гедоністичну, просвітницьку і культурно-професійну функції.

Результатом сформованості культурознавчої компетенції є певний рівень потребово-мотиваційного, пізнавального та діяльнісного компонентів готовності особистості майбутнього вчителя-словесника. Порівняння навчального плану спеціальності „Учитель української мови і літератури, зарубіжної літератури і українознавства” ГДПУ з відповідними навчальними планами **Миколаївського** (де читаються українська міфологія, фольклористика, історія народознавства в іменах, українське дитинознавство, етнологія, націологія, народні художні промисли, етнолінгвістика) та

Уманського (діє науково-дослідна лабораторія „Етнологія Черкаського краю”), а також університетів **Польщі** дало можливість прослідкувати, наскільки ефективною є система народознавчої підготовки в цих закладах, а також спонукало до розроблення елементів удосконалення моделі формування культурознавчої компетенції майбутнього вчителя-словесника.

Зокрема на **I етапі** формування культурознавчої компетентенції відбувається на основі опанування наступних навчальних дисциплін: історії України, фольклору, літературного краєзнавства, української та зарубіжна культури, фольклорної практики; на **II етапі** – на основі вивчення народознавства, історичного краєзнавства, української діалектології, безвідривної педагогічної та діалектологічної практик; на **III етапі** – етнодемографії, етнографічного музеєзнавства, спецкурсів “Етнолінгводидактична компетенція вчителя-словесника”, “Народознавчий аспект вивчення української літератури” та безвідривної педагогічної практики; на **IV етапі** – на основі вивчення основ українознавства, етики, естетики, педагогічна практика; на **V етапі** – методики викладання українознавства, етнографії України, етнопсихології, етнопедагогіки, етнографічної практики.

Розробляючи програму дослідно-експериментальної роботи, ми припускали, що формування культурознавчої компетенції майбутніх вчителів-словесників у вищих педагогічних навчальних закладах буде ефективним за умов інтеграції знань про культуру в усі складові професійної підготовки майбутніх педагогів; дотримання принципу діалогу культур; створення різноманітного культурознавчого середовища у процесі викладання дисциплін народознавчого циклу; реалізації педагогічних умов формування культурознавчої компетенції майбутнього вчителя-словесника у навчально-пізнавальній, пошуково-дослідній, позааудиторній роботі з народознавства.

Реалізація системи формування культурознавчої компетенції студентів-філологів здійснювалася в аудиторний і позааудиторний час.

Викладання дисциплін народознавчого циклу ми спрямували на ознайомлення майбутніх учителів-словесників з культурним надбанням народу.

Курс лекцій з народознавства, що пропонувався студентам також у вигляді **електронного посібника**, система практичних занять, самостійна робота були спрямовані на **підсилення міжпредметних зв'язків** з мовознавчими, літературознавчими, іншими культурознавчими дисциплінами, формування вмінь студентів працювати у „діалозі культур”.

Пошуково-дослідницька народознавча діяльність спрямовувалася на вивчення особливостей матеріальної і духовної культури жителів різних регіонів України і знайшла відображення у студентських рефератах, курсових роботах, фольклорно-етнографічних дослідженнях студентів, звітах етнографічної практики, яка проводилася **за складеною нами програмою, в повнотекстовій базі фольклорної та етнографічної практик**. Пошуково-дослідницька народознавча діяльність сприяла формуванню інших складових професійної компетенції майбутнього вчителя-словесника – мовної, літературознавчої, психолого-педагогічної, інформаційної, дослідної.

Позааудиторна робота здійснювалася шляхом відвідувань культурних центрів, проведення факультетських та загальноуніверситетських заходів.

Позитивними наслідками проведеної роботи стало збільшення обсягу культурознавчих знань студентів, підвищення емотивного компонента, розширення комунікативних умінь, стійка потреба до професійного самовизначення, до науково-дослідницької роботи на межі філології і народознавства, готовність до здійснення роботи з формування культурознавчої компетенції школярів. Результати засвоєних теоретичних знань і практичних умінь студентів узагальнювалися у творчих та пошукових роботах.

Наукова новизна і теоретична значення отриманих результатів проведеного дослідження полягає у розробці технології поетапного формування культурознавчої компетенції студентів-філологів при вивченні дисциплін народознавчого циклу в педагогічному університеті

Практичне значення дослідження пов'язане з тим, що сформульовані положення і висновки, методичні рекомендації можуть бути використані в

аудиторній і позааудиторній роботі, самовихованні, пошуково-дослідній роботі з народознавства.

Основні положення й результати дослідження **обговорювалися** на засіданнях кафедри української літератури ГДПУ, повідомлялись на звітній викладацькій та студентській наукових конференціях, на VII Всеукраїнській науково-практичній конференції “Молодь, освіта, наука, культура і національна самосвідомість”, Всеукраїнському методологічному семінарі “Педагогічна майстерність: проблеми, пошуки, перспективи”. За матеріалами дослідження опублікована одна стаття, підготовлено електронний курс народознавства для дистанційного навчання, програму та повнотекстову базу фольклорної та етнографічної практики. Дякую за увагу!

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Розробіть фрагмент виступу з проблем власного дослідження із залученням технічних засобів навчання.

Завдання 2. Підготуйте електронну презентацію наукового виступу (7-10 слайдів) за темою власної наукової праці.

Завдання 3. Прокоментуйте та оцініть кожен публічний виступ за такими критеріями: чи виявив доповідач достатній кругозір? чи показав доповідач компетентність у своїй галузі? чи виявив захопленість своїм предметом? чи був доповідач достатньо природним? чи імпонувала вам манера викладу? чи володів доповідач гарною дикцією й артикуляцією? чи була мова доповідача достатньо живою і природною? чи достатньо голосно говорив доповідач?

Дотаток 1

Мовні кліше для створення наукових текстів

Мовні кліше – це готові обороти, які дозволяють економно висловити думку і сприяють швидкості передачі інформації.

Існують різні думки щодо того, добре використовувати мовні кліше або погано. Наша позиція полягає в тому, що у вживанні кліше немає нічого поганого. Вони гарні тим, що дозволяють молодому досліднику зрозуміти, які основні обороти існують в науковій мові, потренуватися на них красиво і грамотно вибудовувати свої тексти, і надалі виробити свій власний стиль письма.

Також існують і інші аргументи на користь використання мовних кліше, наприклад, мовні кліше:

- відповідають нашим психологічним стереотипам;
- вони легко відтворюються у вигляді готових мовних формул;
- автоматизують процес відтворення інформації;
- полегшують процеси сприйняття і комунікації.

Також мовні кліше економлять зусилля, розумову енергію і час як для того, хто пише текст, і для того, хто цей текст потім читає.

Проте слід зазначити, що не всі дослідники однаково добре ставляться до різних мовних кліше. Це може відноситися до вашого наукового керівника, редактору журналу, у якому ви плануєте публікуватися, внутрішніх та зовнішніх рецензентів. Тому намагайтеся створювати свій власний список мовних кліше, які вам подобаються та є прийнятними для осіб, які приймають рішення щодо ваших текстів. А почніть цей список з переліку мовних кліше, які ми відібрали для вас з найкращих посібників з наукового стилю письма.

МОВНІ КЛІШЕ ДЛЯ ФОРМУЛЮВАННЯ АКТУАЛЬНОСТІ ТЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ

- *Проблема / назване явище заслуговує на особливу увагу серед науковців...Проблема актуальною на сучасному етапі розвитку науки...*
- *Проблема відноситься до найактуальніших...*

- *Проблема давно є на часі...*
- *Проблема є актуальною...*
- *Проблема є дискусійною...*
- *Проблема є не досить розробленою...*
- *Проблема є мало розробленою / недослідженою...*
- *Проблема є цілком на часі...*
- *Проблема заслуговує на особливу увагу...*
- *Проблема не була об'єктом спеціального вивчення...*
- *Проблема перебуває у центрі уваги...*
- *Проблема посідає важливе місце...*
- *Проблема фрагментарно висвітлювалася в..*
- *Проблема цілком є не вирішеною...*
- *Уважного ставлення дослідників останнім часом вимагає питання...*

МОВНІ КЛІШЕ ДЛЯ ОПИСУ ІСТОРІЇ ТА СУЧАСНОГО СТАНУ ПРОБЛЕМИ

- *Прийнято вважати, що...*
- *Загальновідомо, що...*
- *На думку (кого?)...*
- *Згідно з поглядами (кого?)...*
- *Як вважають (вважає)...*
- *Наявні погляди щодо цього питання можна класифікувати так...*
- *Дослідженням цієї проблеми у різні часи / періоди займалися...*
- *Цих поглядів дотримуються (дотримується)...*
- *Гіпотезу / припущення про... висунув / запропонував...*
- *Початок тенденції саме такого вивчення поклав...*
- *Нову концепцію (ідею, теорію, гіпотезу) розробили...*

МОВНІ КЛІШЕ ДЛЯ ФОРМУЛЮВАННЯ МЕТИ

- *Метою є встановити (встановлення)...*
- *Метою є визначити (визначення)...*
- *Мета статті полягає у порівнянні...*

- У статті вивчаються / виявляються / з'ясовуються...
- Мета статті – проаналізувати / описати / схарактеризувати / виявити / порівняти / узагальнити / систематизувати...
- Метою роботи є дослідження...

МОВНІ КЛІШЕ ДЛЯ ПЕРЕХОДУ ДО ЗАВДАНЬ

- Поставлена / сформульована мета вимагає / передбачає розв'язання цілої низки конкретних завдань, а саме: ...
- Для реалізації мети поставлено такі завдання...
- Мета зумовила конкретні завдання, а саме: ...

МОВНІ КЛІШЕ ДЛЯ ФОРМУЛЮВАННЯ ЗАВДАНЬ

- проаналізувати (методику, закономірності, тенденції, проблеми, роль, можливості, реалії та перспективи)...
- виявити закономірності...
- дослідити особливості...
- встановити (закономірності, тенденції, основні закони, принципи, системні ознаки, параметри)...
- класифікувати...
- описати (особливості, проблеми, параметри, ознаки, структуру, співвіднесеність, зв'язок, аспекти, засади, тенденції)...
- обґрунтувати (теорію, тезу, погляди науковців на..., концепцію, перспективи, систему, шляхи розв'язання проблеми)...
- узагальнити (досвід, висновки, результати попередніх досліджень, результати експерименту, експериментальні дані, статистичні дані, матеріали дослідження)...
- розглянути (проблеми, особливості, параметри, ознаки, структуру, зв'язок, сутність, основні принципи, засади, характер, аспекти, механізми)...
- з'ясувати (причини, сутність, особливості, умови, характер, природу й структуру, місце й роль, основні принципи, параметри, закономірності)...

- порівняти (позиції, результати, погляди, параметри, різні підходи, наукові концепції, якості, ознаки, функції, дефініції)...
- охарактеризувати (сутність, сучасний стан, значення, механізм, основні напрямки, особливості, передумови, якості, причини, принципи)...
- відстежити (процес, логіку, факти, причини, можливості, умови)... запропонувати (нові підходи, шляхи розв'язання проблеми, класифікацію, рекомендації, нові методики дослідження)... сформулювати (закони, принципи, завдання, правила, висновки, рекомендації щодо, позицію щодо)...
- навести (теорію, загальну характеристику, вагомий статистичний матеріал, відомості, характеристики, класифікації, типології)

ПЕРЕХІД ДО ОСНОВНОГО ВИКЛАДУ МАТЕРІАЛУ

- Є підстави вважати...
- Перевіримо висунуте припущення...
- Однією з найважливіших особливостей досліджуваного об'єкта є... Зібраний і проаналізований фактичний матеріал дозволяє проілюструвати певні спостереження...
- Матеріали здійсненого обстеження дозволяють згрупувати / узагальнити / уточнити / конкретизувати / класифікувати / провести нову таксономію...
- Вдалося зафіксувати / з'ясувати / помітити певні закономірності...

ЛОГІЧНІ ПЕРЕХОДИ ВІД ОДНОГО АСПЕКТУ ДО ІНШОГО

- Як було сказано (показано, зауважено, зазначено, встановлено, виявлено, з'ясовано)...
- Як свідчать дані (результати)...
- Як уже вказувалося / підкреслювалося вище / раніше...
- Вище йшлося про...
- Згідно з цим...
- Відповідно до цього...

- *У зв'язку з цим...*
- *У зв'язку з викладеним вище...*
- *Далі з'ясуємо...*
- *У такий же спосіб знаходить свій вияв...*

ДОПОВНЕННЯ АБО УТОЧНЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ

- *також...*
- *при чому...*
- *при тому...*
- *разом з тим...*
- *крім того...*
- *більше того...*
- *до речі...*
- *між іншим...*
- *головним чином...*
- *особливо...*
- *точніше...*
- *маємо на увазі...*
- *по суті...*
- *втім...*
- *(у)все-таки...*
- *тим більше, що...*
- *у тому числі...*
- *тобто...*
- *а саме...*

ПОРІВНЯННЯ АБО ПРОТИСТАВЛЕННЯ

- *однак...*
- *проте...*
- *але...*
- *так само...*
- *так само, як і...*

- *не лише..., але й...*
- *порівняно з...*
- *на противагу (чому?)...*
- *навпаки...*
- *аналогічно (до чого?)...*
- *таким же чином...*
- *з одного боку..., з іншого боку...*
- *у той же час, як...*
- *разом із тим...*
- *тим більше, що...*

ВСЕБІЧНИЙ РОЗГЛЯД ОБ'ЄКТА, ОСОБЛИВО З ПОГЛЯДУ ТИПОВОСТІ, КОНКРЕТНОСТІ, СУТНОСТІ

- *у цьому розумінні...*
- *взагалі...*
- *зокрема...*
- *як правило...*
- *в основному...*
- *практично...*
- *по суті...*
- *з одного боку...*
- *іншого боку...*
- *крім того...*
- *окрім...*
- *у контексті...*
- *за концепцією...*
- *між іншим...*
- *більше того...*

ВИОКРЕМЛЕННЯ ПЕВНОГО АСПЕКТУ ІНФОРМАЦІЇ

- *головне при цьому...*
- *зупинимось на головному...*

- *необхідно зазначити, що...*
- *маємо підкреслити / зауважити, що...*
- *слід мати на увазі / враховувати, що...*
- *характерно, що...*

АНАЛІЗ ІНФОРМАЦІЇ – ВИСЛОВЛЕННЯ ОБ'ЄКТИВНОЇ ОЦІНКИ

- *що...*
- *безперечно, що...*
- *безсумнівно, що...*
- *очевидно, що...*
- *насправді...*
- *безсумнівно, але...*
- *швидше за все...*
- *досвід (розрахунки, аналіз) підтвердив...*
- *як відомо...*
- *загальновідомо, що...*
- *згідно з поглядами...*
- *дослідження показало, що...*

АНАЛІЗ ІНФОРМАЦІЇ – ВИСЛОВЛЕННЯ СУБ'ЄКТИВНОЇ ОЦІНКИ

- *вважаємо, що...*
- *здається, що...*
- *на наш погляд...*
- *за нашим переконанням...*
- *уявляється вірогідним / правомірним...*
- *викликає сумнів...*
- *точка зору автора, що збігається з нашою, ...*
- *вірогідно...*
- *ймовірно...*

ВИСЛОВЛЮВАННЯ ВПЕВНЕНОСТІ

- *Є впевненість у тому, що...*
- *Переконливим є погляд знаних авторитетів у цій галузі на (що?)...*

- *Не можна не зважати на те, що...*
- *Доведено, що...*
- *Є очевидним, що...*
- *Ці факти переконують у (чому?)...*
- *Автор переконливо доводить, що...*
- *Результати дослідження підтверджують справедливість (чого?)...*
- *Можна з упевненістю сказати, що...*
- *У цьому аспекті варто взяти до уваги...*

ВИСЛОВЛЕННЯ КРИТИКИ, НЕЗГОДИ, СПРОСТУВАННЯ

- *Не можна погодитися...*
- *Навряд чи можна погодитися...*
- *Є підстави дорікати в неточності...*
- *Є серйозні заперечення щодо...*
- *Необґрунтовано стверджується...*
- *Є дискусійним питання...*
- *Низка сумнівів та зауважень виникає при...*
- *Певний сумнів викликають наведені приклади / статистичні дані / припущення щодо...*

УЗАГАЛЬНЕННЯ В ОСНОВНОМУ ЗМІСТІ

- *відтак...*
- *отже,...*
- *у підсумку...*
- *в/у результаті...*
- *усе це свідчить про те, що...*
- *є очевидним, що...*
- *це дозволяє зробити висновок...*
- *це свідчить про...*
- *нарешті...*
- *сформулюємо висновок...*
- *одним словом...*

- *підбиваючи підсумки, ...*
- *резюмуючи, ...*

ІЛЮСТРАЦІЇ ДО ТЕОРЕТИЧНИХ ВИКЛАДОК

- *наприклад, ...*
- *як приклад ...*
- *прикладом може бути / слугувати ...*
- *наведемо приклад ...*
- *проілюструємо викладене вище яскравими прикладами ...*
- *розглянемо приклад ...*
- *проаналізуємо типові приклади ...*
- *унаочнимо ...*

ВИСНОВКИ

- *Отже, проведене дослідження (виконаний аналіз) підтверджує, що ...*
- *Отже, є всі підстави зробити такий висновок: ...*
- *Результати здійсненого аналізу дозволяють зробити висновок про ...*
- *Відтак, можна впевнено стверджувати, що ...*
- *Сформулюємо основні висновки ...*
- *Здійснене дослідження дає можливість / дозволяє зробити такі висновки: ...*
- *Проведене дослідження дало можливість сформулювати такі висновки: ...*
- *В ході експерименту розв'язано поставлені завдання й підтверджено основні положення запропонованої гіпотези, а саме: ...*

ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗРОБОК

- *У перспективі планується дослідження співвідношення ...*
- *Перспективним видається більш детальне вивчення явища ... у порівняльному аспекті*
- *Перспективи подальшого вивчення заявленої проблеми вбачаємо у дослідженні ...*
- *Подальше дослідження цього аспекту полягає в ...*

- У межах отриманих результатів можна намітити перспективу подальшого студіювання в цьому напрямі...

ЦИТУВАННЯ

- *(Дослідник) так визначає завдання...*
- *В ... аспекті висвітлюють проблему вітчизняні вчені...*
- *В аналогічному напрямку активно працюють (дослідники)*
- *Використовуємо методика, запропоновану дослідником...*
- *Вітчизняна ... представлена працями дослідників)*
- *Дані запозичено зі статті...*
- *Детальніше дивіться про це у працях...*
- *До проблеми (якої?) зверталось чимало авторів: ...*
- *До цієї проблеми зверталися вчені...*
- *Дослідник ... пропонує/стверджує, що...*
- *Дослідник ... зазначає/нагадує, що...*
- *Дослідник ... вбачає, що...*
- *На переконання (дослідника),...*
- *Один із підходів представлено у працях...*
- *Пишучи про..., (дослідник) висловив гіпотезу...*
- *Проблемі ... приділили увагу...*

ПРИКЛАДИ
ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ
У СПИСКУ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги: один автор	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бичківський О. О. Міжнародне приватне право: конспект лекцій. Запоріжжя: ЗНУ, 2015. 82 с. 2. Бондаренко В. Г. Немеркнуча слава новітніх запорожців: історія Українського Вільного козацтва на Запоріжжі (1917-1920 рр.). Запоріжжя, 2017. 113 с. 3. Бондаренко В. Г. Український вільнокозацький рух в Україні та на еміграції (1919-1993 рр.) : монографія. Запоріжжя: ЗНУ, 2016. 600 с. 4. Вагіна О. М. Політична етика: навч.-метод. посіб. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 102 с. 5. Гурська Л. І. Релігієзнавство: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : ЦУЛ, 2016. 172 с.
Два автори	<ol style="list-style-type: none"> 1. Аванесова Н. Е., Марченко О. В. Стратегічне управління підприємством та сучасним містом: теоретико-методичні засади : монографія. Харків: Щедра садиба плюс, 2015. 196 с. 2. Батракова Т. І., Калюжна Ю. В. Банківські операції: навч. посіб. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 130 с. 3. Білобровко Т. І., Кожуховська Л. П. Філософія науки й управління освітою: навч.-метод. посіб. Переяслав-Хмельницький, 2015. 166 с. 4. Богма О. С., Кисильова І. Ю. Фінанси: конспект лекцій. Запоріжжя: ЗНУ, 2016. 102 с.

Три автори	<ol style="list-style-type: none"> 1. Аніловська Г. Я., Марушко Н. С., Стоколоса Т. М. Інформаційні системи і технології у фінансах: навч. посіб. Львів : Магнолія 2006, 2015. 312 с. 2. Городовенко В. В., Макаренков О. Л., Сантос М. М. О. Судові та правоохоронні органи України: навч. посіб. Запоріжжя: ЗНУ, 2016. 206 с. 3. Кузнецов М. А., Фоменко К. І., Кузнецов О. І. Психічні стани студентів у процесі навчально-пізнавальної діяльності : монографія. Харків: ХНПУ, 2015. 338 с.
Чотири і більше авторів	<ol style="list-style-type: none"> 1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України : станом на 10 жовт. 2016 р. / К. І. Беліков та ін.; за заг. ред. О. М. Литвинова. Київ: ЦУЛ, 2016. 528 с. 2. Бікулов Д. Т, Чкан А. С., Олійник О. М., Маркова С. В. Менеджмент: навч. посіб. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 360 с. 3. Операційне числення: навч. посіб. / С. М. Гребенюк та ін. Запоріжжя: ЗНУ, 2015. 88 с. 4. Основи охорони праці : підручник / О. І. Запорожець та ін. 2-ге вид. Київ: ЦУЛ, 2016. 264 с.
Автор(и) та редактор(и)/упорядники	<ol style="list-style-type: none"> 1. Березенко В. В. PR як сфера наукового знання: монографія / за заг. наук. ред. В. М. Манакіна. Запоріжжя: ЗНУ, 2015. 362 с. 2. Бутко М. П., Неживенко А. П., Пепа Т. В. Економічна психологія: навч. посіб. / за ред. М. П. Бутко. Київ: ЦУЛ, 2016. 232 с.
Без автора	<ol style="list-style-type: none"> 1. 25 років економічному факультету: історія та сьогодення (1991-2016): ювіл. вип. / під заг. ред. А. В. Череп. Запоріжжя: ЗНУ, 2016. 330 с. 2. Криміналістика: конспект лекцій / за заг. ред. В. І. Галана; уклад. Ж. В. Удовенко. Київ: ЦУЛ, 2016. 320 с.

	<p>3. Миротворення в умовах гібридної війни в Україні: монографія / за ред. М. А. Лепського. Запоріжжя: КСК-Альянс, 2017. 172 с.</p> <p>4. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. / за ред.: С. О. Якубовського, Ю. О. Ніколаєва. Одеса: ОНУ, 2015. 306 с.</p> <p>5. Науково-практичний коментар Бюджетного кодексу України / за заг. ред. Т. А. Латковської. Київ: ЦУЛ, 2017. 176 с.</p> <p>6. Службове право: витоки, сучасність та перспективи розвитку / за ред.: Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Запоріжжя, 2017. 328 с.</p>
<p>Багатотомні видання</p>	<p>1. Енциклопедія Сучасної України / редкол.: І. М. Дзюба та ін. Київ : САМ, 2016. Т. 17. 712 с.</p> <p>2. Лодий П. Д. Сочинения : в 2 т. / ред. изд.: Н. Г. Мозговая, А. Г. Волков; авт. вступ. ст. А. В. Сеницына. Киев; Мелитополь: НПУ им. М. Драгоманова; МГПУ им. Б. Хмельницкого, 2015. Т. 1. 306 с.</p> <p>3. Новицкий О. М. Сочинения: в 4 т. / ред. изд.: Н. Г. Мозговая, А. Г. Волков ; авт. вступ. ст. Н. Г. Мозговая. Киев; Мелитополь: НПУ им. М. Драгоманова; МГПУ им. Б. Хмельницкого, 2017. Т. 1. 382 с.</p> <p>4. Правова система України: історія, стан та перспективи: у 5 т. / Акад. прав. наук України. Харків Право, 2009. Т. 2: Конституційні засади правової системи України і проблеми її вдосконалення / заг. ред. Ю. П. Битяк. 576 с.</p>
<p>Автореферати дисертацій</p>	<p>1. Бондар О. Г. Земля як об'єкт права власності за земельним законодавством України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Київ, 2005. 20 с.</p> <p>2. Гнатенко Н. Г. Групи інтересів у Верховній Раді України:</p>

	сутність і роль у формуванні державної політики : автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02. Київ, 2017. 20 с.
Дисертації	<ol style="list-style-type: none"> 1. Авдєєва О. С. Міжконфесійні відносини у Північному Приазов'ї (кінець XVIII - початок XX ст.): дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2016. 301 с. 2. Левчук С. А. Матриці Гріна рівнянь і систем еліптичного типу для дослідження статичного деформування складених тіл: дис. ... канд. фіз.-мат. наук: 01.02.04. Запоріжжя, 2002. 150 с.
Законодавчі та нормативні документи	<ol style="list-style-type: none"> 1. Конституція України: офіц. текст. Київ: КМ, 2013. 96 с. 2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. <i>Голос України</i>. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22. 3. Повітряний кодекс України : Закон України від 19.05.2011 р. № 3393-VI. <i>Відомості Верховної Ради України</i>. 2011. № 48-49. Ст. 536. 4. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 28.09.2017. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18 (дата звернення: 15.11.2017). 5. Про Концепцію вдосконалення інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2017-2020 роки: Указ Президента України від 21.02.2017 р. № 43/2017. <i>Урядовий кур'єр</i>. 2017. 23 лют. (№ 35). С. 10.
Архівні документи	<ol style="list-style-type: none"> 1. Лист Голови Співки «Чорнобиль» Г. Ф. Лепіна на ім'я Голови Ради Міністрів УРСР В. А. Масола щодо реєстрації Статуту Співки та сторінки Статуту. 14 грудня 1989 р. <i>ЦДАГО України</i> (Центр. держ. архів громад. об'єднань України). Ф. 1. Оп. 32. Спр. 2612. Арк. 63, 64 зв., 71.

	<p>2. Матеріали Ради Народних комісарів Української Народної Республіки. <i>ЦДАВО України</i> (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 1061. Оп. 1. Спр. 8–12. Копія; Ф. 1063. Оп. 3. Спр. 1–3.</p> <p>3. Наукове товариство ім. Шевченка. <i>Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника НАН України</i>. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 78. Арк. 1–7.</p>
Патенти	<p>1. Люмінісцентний матеріал: пат. 25742 Україна: МПК6 С09К11/00, G01T1/28, G21H3/00. № 200701472; заявл. 12.02.07; опубл. 27.08.07, Бюл. № 13. 4 с.</p> <p>2. Спосіб лікування синдрому дефіциту уваги та гіперактивності у дітей: пат. 76509 Україна. № 2004042416; заявл. 01.04.2004; опубл. 01.08.2006, Бюл. № 8 (кн. 1). 120 с.</p>
Препринти	<p>1. Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль : Ін-т з проблем безпеки АЕС НАН України, 2006. 7, [1] с. (Препринт. НАН України, Ін-т проблем безпеки АЕС; 06-1).</p> <p>2. Шиляев Б. А., Воеводин В. Н. Расчеты параметров радиационного повреждения материалов нейтронами источника ННЦ ХФТИ / ANL USA с подкритической сборкой, управляемой ускорителем электронов. Харьков : ННЦ ХФТИ, 2006. 19 с.: ил., табл. (Препринт. НАН Украины, Нац. науч. центр «Харьк. физ.-техн. ин-т»; ХФТИ2006-4).</p>
Стандарти	<p>1. ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. [Чинний від 2010-02-18]. Вид. офіц. Київ, 2010. 16 с. (Інформація та документація).</p> <p>2. ДСТУ ISO 6107-1:2004. Якість води. Словник термінів. Частина 1 (ISO 6107-1:1996, IDT). [Чинний від 2005-04-01]. Вид. офіц. Київ: Держспоживстандарт України, 2006. 181 с.</p>

	<p>3. ДСТУ 3582:2013. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила(ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ). [На заміну ДСТУ3582-97; чинний від 2013-08-22]. Вид. офіц. Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. 15 с. (Інформація та документація).</p>
<p>Каталоги</p>	<p>1. Горницкая И. П. Каталог растений для работ по фитодизайну / Донец. ботан. сад НАН Украины. Донецк: Лебедь, 2005. 228 с.</p> <p>2. Історико-правова спадщина України: кат. вист. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка; уклад.: Л. І. Романова, О. В. Землянщина. Харків, 1996. 64 с.</p> <p>3. Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області: кат.-довід. / авт.-упоряд.: М. Зобків та ін.; Упр. культури Львів. облдержадмін., Львів. іст. музей. Львів: Новий час, 2003. 160 с.</p>
<p>Бібліографічні показчики</p>	<p>1. Боротьба з корупцією: нагальна проблема сучасності: бібліогр. показч. Вип. 2 / уклад.: О. В. Левчук, відп. за вип. Н. М. Чала; Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 60 с.</p> <p>2. Микола Лукаш: біобібліогр. показч. / уклад. В. Савчин. Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 356 с. (Українська біобібліографія; ч. 10).</p> <p>3. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича в незалежній Україні : бібліогр. показч. / уклад.: Н. М. Загородна та ін.; наук. ред. Т. В. Марусик; відп. за вип. М. Б. Зушман. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2015. 512 с. (До 140-річчя від дня заснування).</p> <p>4. Лисодед О. В. Бібліографічний довідник з кримінології (1992-</p>

	2002) / ред. О. Г. Кальман. Харків: Одісей, 2003. 128 с.
Частина видання: книги	<ol style="list-style-type: none"> 1. Баймуратов М. А. Имплементация норм международного права и роль Конституционного Суда Украины в толковании международных договоров / М. А. Баймуратов. <i>Михайло Баймуратов: право як буття вченого: зб. наук. пр. до 55-річчя проф. М. О. Баймуратова</i> / упоряд. та відп. ред. Ю. О. Волошин. К., 2009. С. 477–493. 2. Гетьман А. П. Екологічна політика держави: конституційно-правовий аспект. <i>Тридцять лет с екологическим правом: избранные труды</i>. Харьков, 2013. С. 205–212. 3. Коломоець Т. О. Адміністративна деліктологія та адміністративна деліктність. <i>Адміністративне право України: підручник</i> / за заг. ред. Т. О. Коломоець. Київ, 2009. С. 195–197. 4. Алексеев В. М. Правовий статус людини та його реалізація у взаємовідносинах держави та суспільства в державному управлінні в Україні. <i>Теоретичні засади взаємовідносин держави та суспільства в управлінні</i> : монографія. Чернівці, 2012. С. 151–169.
Частина видання: матеріалів конференцій (тези, доповіді)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Антонович М. Жертви геноцидів першої половини ХХ століття: порівняльно-правовий аналіз. <i>Голодомор 1932-1933 років: втрати української нації</i> : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 4 жовт. 2016 р. Київ, 2017. С. 133–136. 2. Анциперова І. І. Історико-правовий аспект акту про бюджет. <i>Дослідження проблем права в Україні очима молодих вчених</i>: тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 24 квіт. 2014 р.). Запоріжжя, 2014. С. 134–137. 3. Кононенко Н. Методология толерантности в системе общественных отношений. <i>Формирование толерантного</i>

	<p><i>сознания в обществе: материалы VII междунар. антитеррорист. форума (Братислава, 18 нояб. 2010 г.). Киев, 2011. С. 145–150.</i></p>
Частина видання: довідкового видання	<ol style="list-style-type: none"> 1. Кучеренко І. М. Право державної власності. <i>Великий енциклопедичний юридичний словник</i> / ред. Ю. С. Шемшученко. Київ, 2007. С. 673. 2. Пирожкова Ю. В. Благодійна організація. <i>Адміністративне право України: словник термінів</i> / за ред.: Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Київ, 2014. С. 54–55. 3. Сірій М. І. Судова влада. <i>Юридична енциклопедія</i>. Київ, 2003. Т. 5. С. 699.
Частина видання: продовжуваного видання	<ol style="list-style-type: none"> 1. Коломоєць Т. О. Оцінні поняття в адміністративному законодавстві України: реалії та перспективи формулювання їх застосування. <i>Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки</i>. Запоріжжя, 2017. № 1. С. 36–46. 2. Левчук С. А., Хмельницький А. А. Дослідження статичного деформування складених циліндричних оболонок за допомогою матриць типу Гріна. <i>Вісник Запорізького національного університету. Фізико-математичні науки</i>. Запоріжжя, 2015. № 3. С. 153–159. 3. Левчук С. А., Рак Л. О., Хмельницький А. А. Моделювання статичного деформування складеної конструкції з двох пластин за допомогою матриць типу Гріна. <i>Проблеми обчислювальної механіки і міцності конструкцій</i>. Дніпропетровськ, 2012. Вип. 19. С. 212–218.
Частина видання: періодичного видання(журналу,	<ol style="list-style-type: none"> 1. Кулініч О. О. Право на освіту в системі конституційних прав людини і громадянина та його гарантії. <i>Часопис Київського університету права</i>. 2007. № 4. С. 88–92.

газети)	<p>2. Коломоець Т., Колпаков В. Сучасна парадигма адміністративного права: генеза і поняття. <i>Право України</i>. 2017. № 5. С. 71–79.</p> <p>3. Коваль Л. Плюси і мінуси дистанційної роботи. <i>Урядовий кур'єр</i>. 2017. 1 листоп. (№ 205). С. 5.</p> <p>4. Bletskan D. I., Glukhov K. E., Frolova V. V. Electronic structure of 2H-SnSe₂: ab initio modeling and comparison with experiment. <i>Semiconductor Physics Quantum Electronics & Optoelectronics</i>. 2016. Vol. 19, No 1. P. 98–108.</p>
Електронні ресурси	<p>1. Влада очима історії : фотовиставка. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/photogallery/gallery?galleryId=15725757& (дата звернення: 15.11.2017).</p> <p>2. Шарая А. А. Принципи державної служби за законодавством України. <i>Юридичний науковий електронний журнал</i>. 2017. № 5. С. 115–118. URL: http://lsey.org.ua/5_2017/32.pdf.</p> <p>3. Ганзенко О. О. Основні напрями подолання правового нігілізму в Україні. <i>Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки</i>. Запоріжжя, 2015. № 3. – С. 20–27. URL: http://ebooks.znu.edu.ua/files/Fakhovivydannya/vznu/juridichni/VestUr2015v3/5.pdf. (дата звернення: 15.11.2017).</p> <p>4. Яцків Я. С., Маліцький Б. А., Бублик С. Г. Трансформація наукової системи України протягом 90-х років ХХ століття: період переходу до ринку. <i>Наука та інновації</i>. 2016. Т. 12, № 6. С. 6–14. DOI: https://doi.org/10.15407/scin12.06.006</p>

ЗРАЗКИ ОФОРМЛЕННЯ ПОКЛИКАНЬ. МІЖНАРОДНІ БІБЛЮГРАФІЧНІ СТИЛІ (за І. О. Тихонковою)

Таблиця 1. Категорії оформлення посилань у статтях

Назва категорії	Автор-дата	Нумерований	Примітки
Галузь науки	Мистецтво, дизайн, економіка, освіта, інженерія, медицина, фармація, наука	Інженерія, інформаційні технології, медицина, фармація, наука	Мистецтво, право, історія
Оформлення посилання в тексті	У тексті прізвище автора та дата в дужках (Watson, 1953)	Номер посилання додається в текст в дужках [1]	Верхній індекс в тексті статті ¹ , внизу кожної сторінки деталі цитування
Формування списку літератури	В алфавітному порядку (за прізвищами авторів)	Нумерований, за порядком згадування в тексті	В алфавітному порядку (за прізвищами авторів), інколи наводять бібліографію
Приклади	Harvard, APA, Turabian	Vancouver, IEEE, AIP, ГОСТ	Chicago, Austrian Guide to Legal Citation

Таблиця 2. Оформлення посилань на окрему статтю в основних форматах

Назва стилю	Приклади оформлення посилання на статтю
APA	Rodnin, N. V., Tykhonkova, I. O., Kyuyamova, R. G., Garifulin, O. M., Gout, I. T., & Filonenko, V. V. (2003). Identification of tumor-associated antigens in human thyroid papillar carcinoma. <i>Biopolymers and Cell</i> , 19 (6), 541-547.
Harvard	Rodnin, N. V. et al., 2003. Identification of tumor-associated antigens in human thyroid papillar carcinoma. <i>Biopolymers</i>

	and Cell, 19 (6), pp. 541- 547.
IEEE	N. V. Rodnin, I. O. Tykhonkova, R. G. Kyyamova, O. M. Garifulin, I. T. Gout, and V. V. Filonenko, "Identification of tumor-associated antigens in human thyroid papillar carcinoma," Biopolymers and Cell, vol. 19, no 6, pp. 541-547, Nov. 2003.
MLA	Rodnin, N. V. et al. "Identification of Tumor-Associated Antigens in Human Thyroid Papillar Carcinoma." Biopolymers and Cell, 19.6 (2003): 541-547.
Vancouver	Rodnin NV, Tykhonkova IO, Kyyamova RG, Garifulin OM, Gout IT, Filonenko VV. Identification of tumor-associated antigens in human thyroid papillar carcinoma. Biopolym. Cell; 2003 Nov 20; 19 (6): 541-7.
Chicago	Rodnin, N. V., I. O. Tykhonkova, R. G. Kyyamova, O. M. Garifulin, I. T. Gout, and V. V. Filonenko, "Identification of Tumor-Associated Antigens in Human Thyroid Papillar Carcinoma." Biopolymers and Cell 19, no 6 (2003): 541-547

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро : ДРІДУ НАДУ. 2017. 169 с.
2. Городенська К. Г. Синтаксична специфіка української наукової мови // Українська термінологія і сучасність / К. Г. Городенська. К. : КНЕУ, 2001. Вип. 4. С. 11–15.
3. Гурвич С. С. Основи риторики : [навч. посіб.] / С. С. Гурвич, В. Ф. Погорілко, М. А. Герман. К. : Вища школа, 1978. 173 с.
4. Загнітко А. Синтаксис української мови. Теоретико-прикладний аспект / А. Загнітко, Г. Миронова. Brno : Masarykova univerzita, 2013. С.165.
5. Закон України «Про вищу освіту». URL: zakon.rada.gov.ua/go/1556-18.
6. Зуб В.М., Дем'яненко М.М. Плагіат: його різновиди та заходи протидії // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія, 2014. Вип. 4. С. 86-90.
7. Кременовська І.В. Плагіат у наукових публікаціях: методи виявлення та викорінення. Наука України у світовому інформаційному просторі. Вип. 11. К. : Академперіодика, 2015. С. 60-66.
8. Мацько Л.І., Кравець Л.В. Культура української фахової мови: навч. посіб. К. : ВЦ «Академія», 2007. 360 с.
9. Мацько Л. І. Риторика : [навч. посіб.] / Л. І. Мацько, О. М. Мацько. К. : Вища школа, 2003. 311 с.
10. Рижко О. Поняття, види, класифікації плагіату // Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника. 2016. № 8. С. 134–150. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/lmnbyivs_2016_8_12.
11. Синтаксис української мови: навчальний комплекс / уклад. О.В. Дуденко. Умань : ВПЦ «Візаві», 2015. 208 с.

12. Сучасна українська мова : підручник / За ред. О. Д. Пономарева. 2-ге вид., перероб. К. : Либідь, 2001. 400 с.
13. Фоменко М. Красномовство : [навч. посіб.] / М. Фенко, З. Мацюк. Луцьк : Вежа-Друк, 2015. 252 с.
14. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням: підручник / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. 2-е вид, випр. і допов. К. : Алерта, 2012. 696 с.

Допоміжна

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики / Ф. С. Бацевич. К. : Академія, 2004. 344 с.
2. Довідник з культури мови : [посіб.] / С.Я. Єрмоленко, С.П. Бирик, Н.М. Сологуб та ін.; За ред. С.Я. Єрмоленко. К. : Вища школа, 2005. 399 с.
3. Караванський С. Пошук українського слова, або боротьба за національне"я". К., 2001.
4. Караванський С. Секрети української мови. К., 1994.
5. Культура мови на щодень / За ред. Єрмоленко С.Я. К., 1997. Вип. №1.
6. Культура української мовлення / За ред. В. Русанівського. К., 1990.
7. Михайлова О. Г., Сидоренко А. А., Сухопар В. Ф. Українське наукове мовлення : лексичні та граматичні особливості : навч. посіб. Харків, 2000. 97 с.
8. Ю. Пономарів О. Культура слова. К., 1999.

Інформаційні джерела

1. <http://www.nbu.gov.ua>
2. <http://www.library.edu-ua.net>
3. <http://pdatu.net.ua/course/view.php?id=2584>

Навчальне видання

О.М.Максимець

АКАДЕМІЧНЕ ПИСЬМО

(ПРАКТИКУМ)

Методичні рекомендації

Підписано до друку 2023 р., Формат 60*84/16

Папір офсетний. Гарнітура TimesNewRoman.

Друк цифровий. Умовні друковані аркуші 12,65

Наклад 100 примірників. Замовлення №

Видано та надруковано ВІТА-ДРУК

32300, м. Кам'янець-Подільський, вул. Князів Коріатовичів, 21

Тел. (067) 679 60 01

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до

Державного реєстру видавців, виробників і розповсюджувачів

видавничої продукції від _____ р. серія ДК №